

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

*Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany
přírody, krajiny a biodiverzity*

Lucie Kvasničková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra správního práva

Diplomová práce

*Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany
přírody, krajiny a biodiverzity*

Zpracovala: Lucie Kvasničková

Název studijního oboru: Právo a právní věda

Název oboru: Právo

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Vojtěch Stejskal, Ph.D.

Místo a rok zpracování: Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity* zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, červen 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Vojtěchu Stejskalovi, Ph.D. za cenné rady, trpělivost a ochotu při jejím zpracování.

Obsah

1. Úvod do problematiky	1
2. Vymezení základních pojmů	3
3. Právní odpovědnost v oblasti ochrany životního prostředí	7
3.1. Právo životního prostředí	7
3.1.1. Stručný vývoj práva životního prostředí u nás	7
3.1.2. Pojem a předmět práva životního prostředí.....	8
3.1.3. Systém práva životního prostředí	8
3.1.4. Prameny práva životního prostředí.....	9
3.2. Právní odpovědnost	11
3.3. Ekologicko-právní odpovědnost.....	14
3.3.1. Odpovědnost deliktů	14
3.3.2. Odpovědnost za ztráty na životním prostředí.....	19
3.4. Právní odpovědnost za ekologickou újmu.....	23
3.4.1. Vývoj pojmu ekologická újma v české právní teorii.....	24
3.4.2. Ekologická újma dle zákona č. 17/1992 Sb.	25
3.4.3. Ekologická újma dle zákona č. 167/2008 Sb.	27
3.4.4. Preventivní a nápravná opatření	31
3.5. Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity.....	35
3.5.1. Úvod do problematiky.....	35
3.5.2. Vymezení předmětu ochrany dle zákona č. 167/ 2008 Sb. ve vztahu k ochraně přírody, krajiny a biodiverzity	38
3.5.3. Předpoklady vzniku ekologické újmy na chráněných druzích a přírodních stanovištích dle zákona č. 167/2008 Sb.....	43
3.5.4. Preventivní a nápravná opatření	49
4. Vztah zákona o předcházení ekologické újmě a její nápravě a zákona o ochraně přírody a krajiny z hlediska jejich aplikace.....	54

5. Závěry.....	57
6. Cizojazyčné resumé.....	59
7. Seznam použitých zdrojů	60

1. Úvod do problematiky

Životní prostředí, ochrana životního prostředí, pojmy, které v moderní společnosti právem zaujímají čestné místo. Neustálý vědecký pokrok a celkový dynamický rozvoj společnosti přináší také svá negativa, mimo jiné i v podobě stále se zhoršujícího stavu životního prostředí, způsobeného mnoha faktory, z nichž nejvýraznějším je faktor antropogenní. Zdravé životní prostředí je předpokladem existence lidské populace, a proto se člověk jako produkt a součást přírody snaží o nápravu negativních dopadů na životní prostředí, nejčastěji způsobených jím samým a především se snaží docílit určité rovnováhy.

V právní prostředí České republiky je význam ochrany životního prostředí zdůrazněn již na ústavní úrovni a to v samotné Ústavě (ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava české republiky, ve znění pozdějších předpisů - dále jen Ústava) v souvislosti s šetrným využíváním přírodních zdrojů a ochranou přírodního bohatství, kde odpovědnost nese stát v rámci uplatňování státní environmentální politiky a dále především v Listině základních práv a svobod (Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/ 1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění ústavního zákona č. 162/ 1998 Sb. - dále jen Listina základních práv a svobod), kde nalezneme zakotvení práva každého na příznivé životní prostředí a informace o jeho stavu. Ve smyslu zásady legální licence, tedy, že každý může činit vše, co není zákonem zakázáno, je zde také základ pro omezení oblasti využívání přírodních zdrojů a jiných činností způsobilých ohrozit či poškodit životní prostředí, jejichž zákonná úprava a vymezení přípustné míry chování ohrožujícího či poškozujícího životního prostředí je pro jeho ochranu nezbytná. Jako významný je možné zmínit například nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8. 7. 2010 publikovaný pod č. 256/2010 Sb., který zde označil péči o druhové bohatství přírody, spočívající především v jeho zachování, ochraně a zlepšování a dále udržení systému ekologické stability za cíl legitimní a ústavně konformní, který je cílem na ochraně životního prostředí a to ve veřejném zájmu. K zajištění účinné ochrany v každé oblasti je ovšem také nutné vymezení případné odpovědnosti, především při nedodržení požadovaného chování. Počátky ochrany životního prostředí byly tak uskutečňovány prostřednictvím klasických, již historicky ověřených forem odpovědností, především trestněprávní, správněprávní a v rámci

náhrady škod při odpovědnosti občanskoprávní. Ovšem rozsah těchto odpovědností nepokrýval všechny oblasti životního prostředí, kde je ochrana před ohrožením a poškozením potřebná, zejména se jedná o ztráty na životním prostředí ve smyslu imateriálních ztrát, jež pociťuje vlastně celá společnost, pro kterou je zachování co nejpříznivějšího stavu životního prostředí jako místa pro život nezbytná. Postupem času se tak vyvíjí právní odpovědnost za ekologickou újmu.

Je nutné podotknout, že se nejedná o problém pouze národní úrovně, naopak zde dochází ke globalizaci problematiky stavu životního prostředí, jakožto problémů celé lidské populace, které je nutné řešit na mezinárodní úrovni v rámci spolupráce jednotlivých států. Zde můžeme zdůraznit roli například Organizace spojených národů, Rady Evropy a v neposlední řadě Evropské Unie.

V této diplomové práci se zaměřuji na právní odpovědnost v oblasti životního prostředí, především na problematiku právní odpovědnosti za ekologickou újmu v oblasti přírody, krajiny a biodiverzity. Jelikož se jedná o problematiku velice obsáhlou a složitou, mnohdy také terminologicky nejasnou, je třeba se nejdříve soustředit na úpravu a pojmy obecnější a postupovat tak systematicky k jádru samotného tématu práce. Z výše zmíněných důvodů se na počátku této práce objevuje vymezení některých základních pojmů, které jsou považovány za stěžejní pro počáteční pochopení tématu, jiné jsou definovány nebo podrobněji vysvětleny přímo v rámci jednotlivých kapitol, s nimiž bezprostředně souvisejí. Obecné vymezení odpovědnosti, právní odpovědnosti v oblasti životního prostředí, jakož i její druhy pak považuji z hlediska zvoleného tématu práce za nezbytné.

2. Vymezení základních pojmů

Životní prostředí lze vymezit vícero způsoby. Jedná se vlastně o systém zahrnující jak přírodní, tak umělé složky materiálního světa. Dále ho lze charakterizovat jako prostor reálného světa, který umožňuje existenci života na Zemi a podmiňuje tedy i naši existenci samotnou.¹ Zákon č. 17/ 1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o životním prostředí) ho pak vymezuje jako „*vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie*“.² Pojem životního prostředí bývá často mylně zaměňován s pojmy příroda či krajina, jež jsou objasněny níže.

Ochrana životního prostředí je charakterizovaná prostřednictvím dvou složek a to složky defenzivní ve smyslu prevence, v právní normě zpravidla vyjádřenou formou zákazu určité činnosti nebo její vázaností na určité povolení či souhlas orgánu veřejné správy, a ofenzivní ve smyslu nápravy, zpravidla vyjádřenou příkazem, který ukládá povinnost odstranit nebo zmírnit škodlivý zásah do životního prostředí.³ Zákon o životním prostředí nám pak opět podává legální definici, kde uvádí, že „*ochrana životního prostředí zahrnuje činnosti, jimiž se předchází znečišťování nebo poškozování životního prostředí, nebo se toto znečišťování nebo poškozování omezuje a odstraňuje. Zahrnuje ochranu jeho jednotlivých složek, druhů organismů nebo konkrétních ekosystémů a jejich vzájemných vazeb, ale i ochranu životního prostředí jako celku*“.⁴

Příroda je pojem všeobecně známý, ovšem není sám o sobě legálně definován. V zákoně č. 114/ 1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o ochraně přírody a krajiny) nalezneme ovšem definici ochrany přírody a krajiny, již se rozumí „*vymezená péče státu a fyzických i právnických osob o volně žijící živočichy, planě rostoucí rostliny a jejich společenstva, o nerosty, horniny, paleontologické nálezy a geologické celky, péče o ekologické systémy a krajinné celky, jakož i péče o vzhled a přístupnost*

---

¹ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

² § 2 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

³ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁴ § 9 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

krajiny“.⁵ Z této definice ochrany přírody a krajiny ovšem nelze vyvodit obecnou všeobšáhlou definici samotného pojmu příroda, neboť by se jevila nedostatečnou.

*„Krajina je část zemského povrchu s charakteristickým reliéfem, tvořená souborem funkčně propojených ekosystémů a civilizačními prvky.“*⁶ Příroda a krajina jsou pojmy vzájemně propojené, což podtrhuje i fakt, že jejich ochrana je upravena v rámci společného právního předpisu. Ochrana krajiny je také nástrojem ochrany přírody a to především ve smyslu vzájemných vztahů v rámci systémů přírodních a systémů vytvořených či ovlivňovaných člověkem.

Biodiverzita neboli biologická rozmanitost. Tento pojem byl podrobněji definován například v roce 1989 v rámci Světového fondu na ochranu přírody (World wide fund for nature) a to jako bohatství života na Zemi, které zahrnuje miliony druhů rostlin, živočichů, mikroorganismů a ekosystémy vytvářející životní prostředí.⁷ V Úmluvě o biodiverzitě (Convention on Biological Diversity), která byla předložena k podpisu v roce 1992 na Konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Rio de Janeiru, konkrétně v článku 2, pak také nalezneme definici biodiverzity, jíž se *„rozumí variabilita všech žijících organismů včetně, mezi jiným, suchozemských, mořských a jiných vodních ekosystémů a ekologických komplexů, jejichž jsou součástí, zahrnuje tak diverzitu v rámci druhů, mezi druhy a diverzitu ekosystémů“*.⁸ Ztráta biologické rozmanitosti, hubení druhů rostlin a živočichů je jedním z nejzávažnějších problémů v rámci životního prostředí a to na globální úrovni. Dopady na člověka, který je sám součástí přírody, jsou pak nejen biologické, ekologické, ale také ekonomické, především z hlediska čerpání přírodních zdrojů a zároveň i estetické. Ochrana, snaha o zachování a udržitelné využívání složek biodiverzity je tak předpokladem pro zachování rovnováhy v rámci vzájemných vztahů člověka a přírody na Zemi.

Přírodní zdroje jako složky živé i neživé přírody, které člověk využívá nebo má možnost je využívat k uspokojování svých potřeb, mají obecnou definici přímo v zákoně o životním prostředí. Z hlediska ochrany životního prostředí je

---

⁵ § 2 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁶ § 3 odst. 1 písm. m zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁷ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁸ DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

podstatné jejich dělení na zdroje obnovitelné, které jsou schopny se postupně zcela či částečně obnovovat a to často i bez přispění člověka a zdroje neobnovitelné, které zanikají spotřebováním. Z logiky věci vyplývá, že problém nastává především u zdrojů tzv. neobnovitelných, jejichž nadměrné čerpání má za následek mnoho negativních vlivů na životadárné procesy v rámci přírody a její samočisticí schopnosti. Jedná se totiž o zásah do přirozených zákonitostí přírody, který často vede až k zániku celých ekosystémů, s čímž jsou spojeny další negativní důsledky.⁹ Přírodní zdroje jsou pojímány jako součást národního bohatství státu a podle toho je stát také povinen zajistit jim určitý stupeň ochrany a stanovit podmínky jejich využívání, na jejich zachování je tedy veřejný zájem. Pro účely právní odpovědnosti za ekologickou újmu jsou přírodní zdroje definovány v užším smyslu jako „*půda a horniny, včetně přírodních léčivých zdrojů peloidu, chráněné druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin a přírodní stanoviště, povrchová nebo podzemní voda, včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod*“.¹⁰

„Ekosystém je funkční soustava živých a neživých složek životního prostředí, jež jsou navzájem spojeny výměnou látek, tokem energie a předáváním informací a které se vzájemně ovlivňují a vyvíjejí v určitém prostoru a čase.“¹¹ V Úmluvě o biodiverzitě je pak ekosystém charakterizovaný jako „*dynamický komplex společenstev mikroorganismů, rostlin a živočichů a jejich neživého prostředí, působící ve vzájemných vazbách jako funkční jednotka*“. Je zcela evidentní, že mnohé základní pojmy spolu souvisí, podmiňují se a jsou vzájemně propojeny. Z tohoto důvodu je na začátku práce zařazeno jejich základní vymezení. Také pojem ekosystém je z hlediska výše uvedeného pojmem souvisejícím. Základní dělení ekosystémů, jež je všeobecně známé, je na ekosystémy přírodní, tedy nevytvořené člověkem nebo s jeho minimálním zásahem a umělé ekosystémy, člověkem vytvořené, které jsou dnes již převažující. Typickou vlastností ekosystémů je jejich adaptabilita, ve smyslu přizpůsobování se novým, změněným podmínkám, schopnost čelit vnějším

---

⁹ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

¹⁰ § 2 písm. l zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹¹ § 3 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

vlivům apod. Ovšem ani tato vlastnost není neomezená a překročení jejích mezí tak vede často k narušení až degradaci prostředí.¹²

Pojem **ekologické újmy** byl poprvé vymezen již v zákoně o životním prostředí a to jako „*ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti*“.¹³ V tomto smyslu je pak tato definice obecného předpisu výchozí také pro jiné zvláštní předpisy, pokud ji sami neupravují odlišně. Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a její nápravě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o ekologické újmě) přijatý k provedení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES obsahuje vlastní definici. Definuje ekologickou újmu jako nepříznivou a měřitelnou změnu přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, jež se může projevit přímo nebo nepřímo a dále uvádí, že se může jednat o změnu na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, podzemních a povrchových vodách a na půdě, přičemž stanoví také kriteria, za nichž se daná změna považuje za ekologickou újmu. Jak je zjevné z výše uvedených definic, dle zákona o přecházení ekologické újmě a její nápravě je ekologická újma vymezena v užším smyslu a jelikož se jedná o právní úpravu zvláštní, nedochází k nahrazování právní úpravy dosud existující především ve složkových předpisech. Právní úpravy zde tedy v rámci našeho právního prostředí koexistují. K bližšímu vymezení pojmu ekologická újma, pravidlům aplikace právních úprav, jakož i její nápravě jsou dále věnovány kapitoly a podkapitoly zvláště zaměřené na ekologickou újmu.

---

¹² Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

¹³ §10 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

3. Právní odpovědnost v oblasti ochrany životního prostředí

Právní odpovědnost v rámci ochrany životního prostředí je především v české právní odborné literatuře zkráceně nazývána jako odpovědnost ekologicko-právní. Z hlediska jejích prvků a základních rysů je shodná s obecnou právní odpovědností, ovšem jistá specifika v právní úpravě či z hlediska její aplikace zde jsou samozřejmě k nalezení.¹⁴ Na počátku této kapitoly je vymezeno odvětví práva životního prostředí, jež je samostatnou vědeckou, pedagogickou i právní disciplínou, v rámci které je právní odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí upravena. Odpovědnost hraje v právu životního prostředí, jehož cílem je především zajištění ochrany životního prostředí, klíčovou roli. Dále je pak pozornost zaměřena na jednotlivé druhy odpovědností v rámci ochrany životního prostředí a to především na odpovědnost za ekologickou újmu s důrazem na oblast ochrany přírody, krajiny a biodiverzity.

3.1. Právo životního prostředí

3.1.1. Stručný vývoj práva životního prostředí u nás

Stále se zesilující vliv člověka, jeho činnosti a obecně civilizační vlivy působící změny na prostředí kolem nás přinesly potřebu změny i samotného pohledu člověka na životní prostředí a jeho chování k němu a s tím i potřebu přijímání nových právních úprav. Odvětví práva životního prostředí se u nás v České republice, respektive v tehdejší Československu, začalo vyvíjet především od 70. let 20. století, ovšem k jeho reálnému dotvoření došlo zcela až po revoluci, po roce 1989. Tento rok znamenal nejen přijímání úpravy nové, ale i obměnu předpisů zastaralých. Významným krokem bylo také zařazení práva životního prostředí do výuky na právnických fakultách, k čemuž došlo již v roce 1987.¹⁵ Jak již bylo v rámci práce poznamenáno, nejedná se pouze o problematiku na národní úrovni, a tak velký vliv na odvětví práva životního prostředí, zejména po roce 1989, zaznamenáváme prostřednictvím přístupu ČSFR a následně České republiky k mnohým mezinárodním úmluvám zabývajících se ochranou životního prostředí. Z posledních let jsou to pak především snahy o harmonizace právních

---

¹⁴ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

¹⁵ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

úprav plynoucí z našeho členství v Evropské Unii. „Právo životního prostředí se tak postupně vyvíjí jako třívrstevný systém 1. mezinárodního, 2. evropského komunitárního (unijního) a 3. národního (v našem případě českého) práva, přičemž jsou tyto úrovně mezi sebou intenzivně vzájemně propojeny, provázány a mezi sebou reagují a ovlivňují se.“¹⁶

3.1.2. Pojem a předmět práva životního prostředí

Právo životního prostředí neupravuje přímo životní prostředí samotné, ale chování lidí k němu. Jeho předmět lze pak především vymezit jako souhrn právních norem, které upravují společenské vztahy vznikající při zajišťování ochrany životního prostředí.¹⁷ Jedná se zpravidla o normy veřejnoprávní povahy, ovšem ne výlučně. Základ pro vymezení těchto společenských vztahů pak tvoří pojmy životní prostředí a ochrana životního prostředí, oba legálně definované v zákoně o životním prostředí, jež jsou také v práci vysvětleny a definovány v kapitole Vymezení základních pojmů.

3.1.3. Systém práva životního prostředí

Právo životního prostředí lze, jako spoustu jiných právních odvětví, systematicky členit na část obecnou a zvláštní. Jedná se o odvětví nekodifikované a systematizace je zde tedy vhodná a potřebná především z důvodu roztržitosti právní úpravy. Cílem je tak uspořádání četných právních norem nacházejících se v různých právních předpisech do určitého systému a to na základě určitých společných třídících kritérií zejména pro vědecké a pedagogické účely.¹⁸

Část obecná sestává z předmětu, systému, pramenů, nástrojů a také principů a ústavních základů práva životního prostředí, jakož i institucionálního zajištění veřejné správy. Stejně tak sem patří pro tuto práci významná právní odpovědnost v oblasti životního prostředí, o níž již bylo výše napsáno, že hraje z hlediska tohoto odvětví významnou roli a to právě na úseku ochrany životního prostředí. Jmenované okruhy jsou do obecné části řazeny, jelikož společně utvářejí základ pro právo životního prostředí a jsou tedy obecně platné pro celé odvětví.

---

¹⁶ DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

¹⁷ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

¹⁸ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

Zvláštní část pak zahrnuje oblasti ochrany životního prostředí, kam můžeme zařadit ochranu složkovou (jedná se o ochranu hlavních složek životního prostředí, jimiž jsou voda, půda, ovzduší a dále ochrana ekosystémů, především přírody, krajiny, lesa apod.), prostředky ochrany (a to ve smyslu ochrany tzv. průřezové, užívané ve většině oblastí ochrany životního prostředí, jíž je například posuzování vlivů na životní prostředí či územní plánování aj.), ochranu před zdroji ohrožování (odpady, obaly, chemické látky, geneticky modifikované organismy aj.) a ochranu při některých lidských činnostech (např. hornictví, energetika či doprava).¹⁹ Při porušení pravidel chování vyplývajících z právních norem upravujících výše zmíněné složky životního prostředí či zvláštní zdroje ohrožování, přichází v úvahu uplatňování ekologicko-právní odpovědnosti.

3.1.4. Prameny práva životního prostředí

Právo životního prostředí se vyvíjí jako jakýsi třívrstevný systém, tedy na úrovni národní, evropské (unijní) a mezinárodní. Stejně tak lze třídit prameny toho odvětví. Jiným třídícím hlediskem v rámci vnitrostátních pramenů pak může být samotný systém práva životního prostředí.

Prameny práva životního prostředí jsou v rámci českého právního řádu veškeré normativní právní akty od ústavních zákonů, běžných zákonů, nařízení vlády, vyhlášek ministerstev po vyhlášky obcí. Hlavním pramenem je pak přirozeně zákon. Jedná se o zákony (zde najdeme třídící hledisko dle systému práva životního prostředí) obecné, tedy jako základ úpravy pro veškeré právo životního prostředí, dále zákony zabývající se organizací veřejné správy pro oblast ochrany životního prostředí, zákony obsahující úpravu odpovědnosti, kam spadá z hlediska tématu práce pro nás podstatný zákon o ekologické újmě, dále zákony, kde nalezneme nástroje průřezové ochrany životního prostředí (např. zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), zákony upravující ochranu jednotlivých složek životního prostředí a ekosystémů (např. zákon o ochraně přírody a krajiny) a v neposlední řadě také zákony zabývající se zdroji ohrožení (např. zákon o obalech, zákon o odpadech) a zákony o zvláštních lidských činnostech (např. zákon o hornictví).²⁰

---

¹⁹ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

²⁰ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

Na úrovni evropské je základem dělení na právo primární a sekundární. Z primárního práva má z hlediska pramenů po přijetí Lisabonské Smlouvy význam především Smlouva o Evropské Unii a Smlouva o fungování Evropské Unie. Sekundární právo pak zahrnuje především právně závazná nařízení, směrnice a rozhodnutí či právně nezávazná doporučení a stanoviska. Nařízení je závazné pro členské státy i jeho příslušníky, jedná se o tzv. bezprostřední závaznost a přímou aplikovatelnost a z tohoto důvodu jsou používána především v případě potřeby jednotné úpravy určité oblasti pro všechny členské státy. Směrnice, nejčastější forma unijní úpravy pro oblast životního prostředí, oproti tomu vede k nutnosti přijmout vlastní právní úpravu členského státu k jejímu provedení. Je tedy právně závazná co do výsledku nikoliv způsobu provedení. Pramenem z hlediska unijního práva jsou také mezinárodní úmluvy, ke kterým přistoupila přímo Evropská Unie. Pramenem může být i judikatura Soudního dvora EU, obzvláště významné pro (nejen) právo životního prostředí je tzv. řízení o předběžné otázce.

Prameny mezinárodního práva obecně a tedy i mezinárodního práva životního prostředí jsou vymezeny v článku 38 odst.1 Statutu Mezinárodního soudního dvora OSN. Jsou jimi především mezinárodní úmluvy, obsahující pravidla výslovně uznaná státy, které jsou smluvními stranami. Jedná se o nejčastější a nejvýznamnější formu pramene práva. Mezinárodní úmluvy mohou být děleny podle různých hledisek. Klasickým kritériem je počet smluvních stran a tedy dělení na úmluvy dvoustranné a vícestranné. Jiným kritériem je pak územní hledisko, které nám přináší rozlišení na mezinárodní úmluvy univerzální (globální) a regionální.²¹ Dalším pramenem jsou mezinárodní obyčeje, vyjadřující obecně uznávanou praxi v určité oblasti, jež mají význam především v případech mezer ve smluvním ujednání. Základním mezinárodně právním obyčejem v oblasti práva životního prostředí je zákaz poškozování životního prostředí přesahující hranice státu.²² Dále jsou to obecné zásady právní ve smyslu zásad uznaných civilizovanými národy a také soudní rozhodnutí a některé právní názory kvalifikovaných znalců. Z hlediska mezinárodního práva životního prostředí má také význam rozlišení na tzv. hard a soft law, kdy v prvním případě jde o právně závazné právní normy, ve druhém pak nikoliv. Do soft law řadíme například

²¹ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

²² Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

deklarace či doporučení.²³ Ovšem i přes nedostatek právní závaznosti a tedy také vynutitelnosti takového aktu, mají dokumenty v rámci soft law v této oblasti značný význam a často vedou k úpravě právně závazné. Pro mezinárodní právo životního prostředí a jeho prameny měly v průběhu let velký význam konference OSN, z nichž můžeme uvést například Stockholmskou konferenci z roku 1972 z níž vzešla Stockholmská deklarace, konferenci v Rio de Janeiru v roce 1992, jejíž výsledkem jsou například právně závazná Úmluva o biologické rozmanitosti, ale také právně nezávazná Deklarace o životním prostředí a rozvoji, obsahující dvacet sedm stěžejních zásad (např. základní zásadu pro ochranu životního prostředí a to princip udržitelného rozvoje). Následoval například tzv. Summit Millenium v New Yorku v roce 2000, konference v Johannesburgu v roce 2002, která přinesla Johannesburgskou deklaraci nebo Summit Evropské hospodářské komise OSN v Kyjevě v roce 2003, který vedl k přijetí mnohých protokolů k mezinárodním úmlouvám. V roce 2012 to pak byl Summit Rio plus 20, konaný v Rio de Janeiru, který ovšem nepřinesl významné změny či novoty.

3.2. Právní odpovědnost

Pojmem právní odpovědnosti obecně rozumíme povinnost nést následky svého předchozího jednání. V tomto smyslu je zde zpravidla primární povinnost, při jejímž porušení následuje povinnost sekundární ve smyslu odpovědnostní.²⁴ Právní odpovědnost je jedním z více druhů odpovědností, mimo ní můžeme zmínit například odpovědnost morální, etickou, disciplinární či například politickou. Druh odpovědnosti je pak vymezen druhem společenských norem, které byly porušeny, přičemž není vyloučeno, aby došlo k souběhu více druhů odpovědností najednou.

Právní odpovědnost je odpovědností vznikající při porušení právních norem, přesněji právní povinnosti a může být uplatňovaná jen v určitých mezích. Z článku 2 Listiny základních práv a svobod lze dovodit, že právní odpovědnost lze uplatňovat jen v případech, mezích a způsobem stanovených zákony, jelikož toto jsou meze pro výkon státní moci, v rámci níž je právní odpovědnost

---

²³ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

²⁴ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

uplatňována.²⁵ Sama právní odpovědnost se pak dělí dle různých hledisek. Nejvýznamnější je dělení na právní odpovědnost soukromoprávní a veřejnoprávní dle objektu, který je chráněn. V případě soukromoprávní odpovědnosti vzniká vztah mezi tím, kdo porušil povinnost a tím, kterému byla způsobena škoda či jiná újma. Veřejnoprávní odpovědnost je základem pro vztah mezi státem či jinou veřejnoprávní korporací a tím, kdo povinnost porušil.²⁶ Význam má také dělení na právní odpovědnost subjektivní, ke které je nutné zavinění a to ve formě úmyslu či alespoň nedbalosti a objektivní, která naopak nastává bez ohledu na zavinění. V případech, kde se nelze takovéto objektivní odpovědnosti zprostit se jedná o tzv. absolutní objektivní odpovědnost, ovšem častěji je možné se ji zprostit prostřednictvím liberačních důvodů, to je případ tzv. relativní objektivní odpovědnosti.

Základními předpoklady vzniku právní odpovědnosti jsou především odpovědný subjekt, tedy ten kdo právní povinnost porušil a zároveň je mu přiznána způsobilost k protiprávnímu jednání, z hlediska subjektivní stránky pak určitý stupeň zavinění jako vnitřní psychický vztah subjektu k následkům takového jednání, dále je to zasažení chráněného objektu ve smyslu jeho ohrožení či poškození a z hlediska objektivní stránky protiprávní jednání, následek a příčinná souvislost mezi tímto jednáním a následkem. Samotné jednání lze charakterizovat jako projev lidské vůle navenek, jednání ve vnějším světě a v případě protiprávního jednání k němu přistupuje rozpor s právní povinností. Tato povinnost může mít podobu požadované aktivní činnosti, ale i naopak nečinnosti, tedy zdržení se určitého jednání nebo také povinnost něco strpět.²⁷ Nejčastěji je stanovena přímo zákonem (ex lege), ale jejím zdrojem může být také rozhodnutí státního orgánu (často soudní či správní rozhodnutí - ex actu) nebo také povinnost vyplývající ze smlouvy (ex contractu). Zde je nutné zmínit odlišnost některých moderních právních odpovědností, kam patří i některé případy právní odpovědnosti na úseku ochrany životního prostředí, kde chybí prvek jinak klíčový a to výše zmíněná protiprávnost daného jednání. (Příkladem mohou být

---

²⁵ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012..

²⁶ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

²⁷ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

některé oblasti právní odpovědnosti za ekologickou újmu, kde přímo ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES vyplývá, že provozovatel je odpovědný i v případech, kdy jednal v souladu s právem a jedná se tedy o odpovědnost za následek. Tato tvrdost je pak často zmírňována liberačními důvody či jiným způsobem.) Dochází tak k případům, kdy ke vzniku právní odpovědnosti není třeba, jinak klíčový prvek, tedy porušení právní povinnosti ve smyslu protiprávního jednání. Na rozdíl o výše definované objektivní odpovědnosti, kde je vypuštěn prvek zavinění, zde nemusí dojít ani k porušení žádné právní povinnosti.

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou okolnosti, které způsobují, že jednání, které by za jiné situace bylo protiprávní a vedlo by zpravidla k právní odpovědnosti, je z určitých důvodů a za splnění určitých podmínek považováno za jednání v souladu s právem. Typickými okolnostmi vylučující protiprávnost jsou především nutná obrana, která například v oblasti odpovědnosti při ochraně životního prostředí nebude příliš častá a krajní nouze, charakterizována jako odvracení přímo hrozícího nebezpečí právem chráněného zájmu, kdy takové nebezpečí nelze odvrátit jiným způsobem a následek jednání v krajní nouzi nesmí být zřejmě stejně závažný nebo ještě závažnější, než ten, který hrozil původně. Dále je to jednání na příkaz, jednání se svolením poškozeného, výkon práva, plnění povinností a jiné.²⁸

Konec této podkapitoly je věnován vymezení funkcí odpovědnosti, přičemž se jedná o funkce preventivní, reparační, satisfakční a represivní.²⁹ Obecně je smyslem a účelem odpovědnosti ochrana určitých vztahů a hodnot, které v případě odpovědnosti právní považuje zákonodárce za natolik významné, že přijal právní úpravu k jejich ochraně. Prevenční funkce má napomáhat k předcházení nežádoucího jednání a především v právu životního prostředí jsou preventivní opatření velmi významná z důvodu často obtížné až nemožné nápravy škody na životním prostředí. Reparační funkce spočívá v kompenzaci způsobené újmy a může vést k obnovení původního stavu (tzv. naturální restituce) nebo odškodnění, zpravidla poskytnutí náhrady v podobě peněžitého plnění. Mělo by se

---

²⁸ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

²⁹ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

jednat o reparaci včasnou a úplnou. Satisfakční funkce zajišťuje přiznání určitého přiměřeného zadostiučinění, kdy primárně nejde o obnovení majetkových hodnot. Může jít o omluvu či například peněžitou náhradu za škodu způsobenou na zdraví či ztížení společenského uplatnění. Funkce represivní vyjadřuje postih odpovědného subjektu, je typická především pro právo trestní.

3.3. Ekologicko-právní odpovědnost

Odpovědnost na úseku ochrany životního prostředí, která je souhrnně nazývána ekologicko-právní odpovědností, je dále rozlišována na dvě základní oblasti a to na odpovědnost deliktní a odpovědnost za ztráty na životním prostředí.³⁰ První skupina, tedy deliktní odpovědnost, jak již vyplývá ze samotného názvu, je zaměřena na postihování deliktů v rámci ochrany životního prostředí a to ve smyslu postihu trestných činů, jedná se tak o trestněprávní odpovědnost, a deliktů správních pro oblast správněprávní odpovědnosti. V prvním případě se tedy výlučně jedná o oblast veřejnoprávní odpovědnosti. Oproti tomu odpovědnost za ztráty na životním prostředí je svou povahou smíšená. Do této oblasti spadá odpovědnost občanskoprávní za škody na životním prostředí (oblast soukromoprávní odpovědnosti) a také odpovědnost za ekologickou újmu, která svou úpravou spadá do oblasti veřejnoprávní a je pro naše právní prostředí odpovědností vývojově nejmladší.

3.3.1. Odpovědnost deliktní

Trestněprávní odpovědnost

Trestněprávní odpovědnost v oblasti ochrany životního prostředí, stejně jako obecně trestněprávní odpovědnost nastupuje až v krajním případě ve smyslu zásady subsidiarity trestní represe, která je zakotvena přímo v trestním zákoníku, který stanoví, že „*trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“.³¹ Subsidiarita je vyjádřena především ve smyslu, že nepostačuje užití odpovědnosti dle jiného předpisu, tedy například odpovědnosti správněprávní, která je z hlediska praxe v rámci ochrany životního prostředí mnohem častější.

---

³⁰ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

³¹ § 12 odst. 2 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

Vymezení trestných činů pro oblast ochrany životního prostředí má v našem právním řádu počátky na přelomu 80. a 90. let 20. století a oproti dnes platnému trestnímu zákoníku se jednalo původně pouze o dva paragrafy obsahující trestný čin ohrožení životního prostředí ve formě úmyslného a nedbalostního zavinění³². Takto obecně formulovaná skutková podstata, která v odstavci druhém a třetím dále vymezovala kvalifikovanou skutkovou podstatu pro případ, kdy je tímto trestným činem způsobena značná újma a újma velkého rozsahu, způsobovala mnohé problémy ve výkladu i následné aplikaci. Problém způsoboval také fakt, že tehdy dosud nebyl vymezen pojem životního prostředí, jak ho známe ze zákona o životním prostředí. Dalším úskalím byla nejasnost pojmu újma, kdy nebylo jasné, zda se jedná o újmu ekologickou, ekonomickou či se na ní vztahuje jiné vymezení.³³ Pokrokem byla rozsáhlá novela tehdejšího trestního zákoníku, která proběhla v roce 2002 a přinesla kromě § 181a a 181b, které reformulovaly dosavadní trestný čin ohrožení a poškození životního prostředí další nové skutkové podstaty, tentokrát speciálního charakteru (např. trestný čin poškozování lesa těžbou či trestný čin neoprávněného nakládání s chráněnými a volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami).

S cílem sblížení právních úprav přijal Evropský parlament a Rada dne 19. listopadu 2008 směrnici 2008/99/ES o trestněprávní ochraně životního prostředí. Tato směrnice vymezuje, které jednání v této oblasti musí být stíháno a trestáno členskými státy. Vymezuje je jako protiprávní jednání v rozporu s právem unijním či jednání nesouladné s národní právní úpravou v rámci transpozice práva unijního (např. obchodování s chráněnými druhy, závažné poškozování přírodních stanovišť chráněných lokalitách, nakládání s odpady a další). Z podstaty směrnice pak vyplývá, že její konkrétní provedení záleží na jednotlivých členských státech, v rámci ní jsou tedy stanovena jednání považována za protiprávní a každý členský stát sám pak taková jednání zahrne do skutkových podstat v rámci svého trestního zákona. Směrnice podporuje vymahatelnost unijního práva pro oblast ochrany životního prostředí.³⁴ Do svého obsahu zahrnula také právní odpovědnost právnických osob, která u nás byla zakotvena zákonem č. 418/2011 Sb. o trestní

---

³² § 181a, §181b zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, ve znění pozdějších předpisů

³³ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

³⁴ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

odpovědnosti právnických osob. Směrnice vymezuje protiprávní jednání, za něž odpovídají i právnické osoby a definuje také právnickou osobu samotnou. Ve smyslu protiprávního jednání právnických osob hovoříme o jednání v jejich prospěch a to ve smyslu jednání osob ve vedoucích funkcích právnických osob. Naše právní úprava obecně pak trestný čin právnické osoby vymezuje jako protiprávní čin spáchaný jejím jménem, v jejím zájmu či v rámci její činnosti a to statutární orgánem, kontrolním orgánem, osobou s rozhodujícím vlivem na její činnost nebo také zaměstnancem při plnění pracovních úkolů.³⁵

Současný trestní zákoník, tedy zákon č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů (dále jen trestní zákoník) věnuje trestným činům v oblasti životního prostředí zvláštní hlavu VIII. nesoucí název trestné činy proti životnímu prostředí. Skutkové podstaty těchto trestných činů můžeme rozdělit do tří skupin a to na skutkové podstaty obecné, zvláštní a ostatní.³⁶ Do první skupiny jsou řazeny trestné činy ohrožení a poškození životního prostředí, obsažené ve dvou po sobě jdoucích paragrafech 293 a 294, přičemž první vymezuje tento trestný čin spáchaný ve formě úmyslného zavinění a druhý formou nedbalostní. Základní vymezení skutkové podstaty úmyslného ohrožení a poškození životního prostředí zní: *„Kdo v rozporu s jiným právním předpisem úmyslně poškodí nebo ohrozí půdu, vodu, ovzduší nebo jinou složku životního prostředí, a to ve větším rozsahu nebo na větším území, nebo takovým způsobem, že tím může způsobit těžkou újmu na zdraví nebo smrt nebo je-li k odstranění následků takového jednání třeba vynaložit náklady ve značném rozsahu, nebo kdo úmyslně takové poškození nebo ohrožení složky životního prostředí zvýší nebo ztíží jeho odvrácení nebo zmírnění, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.“*³⁷ Zatímco pojem větší území je v dalším ustanovení legálně definován, pojem větší rozsah zde zákon nedefinuje a ponechává ho tak k posouzení příslušným orgánům v rámci jednotlivých případů. V případě nedbalostní formy je pak slovo „úmyslně“, nahrazeno pojmem „z hrubé nedbalosti“. Doplnění této definice nalezneme v rámci společného ustanovení, kde zákon říká, že *„poškozením nebo ohrožením půdy, vody, ovzduší nebo jiné složky životního prostředí se rozumí i provozování zařízení, ve kterém je prováděna nebezpečná činnost nebo v němž se*

³⁵ § 8 odst. 1 zákona č. 418 /2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů

³⁶ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

³⁷ § 293 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

*skladují nebo používají nebezpečné látky či směsi, bez povolení podle jiného právního předpisu“.*³⁸ Kvalifikované skutkové podstaty obsahují okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, jedná se o případy opakovaného páčání, spáchání tohoto trestného činu při porušení povinnosti plynoucí například ze zaměstnání a další. Trestní zákoník vymezuje tyto skutkové podstaty široce a lze je tak využít k ochraně zájmů životního prostředí jako takového. Dále pak uvádí skutkové podstaty trestných činů, které se vztahují pouze na dílčí oblasti ochrany životního prostředí (např. poškození vodního zdroje, poškození lesa, poškození chráněných částí přírody, pytláctví a další), kde již z jejich názvu je patrné, že se vztahují jen na určitou složku či jinak vymezenou oblast ochrany životního prostředí. Třetí skupina v rámci dělení skutkových podstat je skupina ostatních a jedná se o skutkové podstaty, jež nejsou řazeny přímo do hlavy věnované trestným činům proti životnímu prostředí, ale i tak s nimi souvisejí a mohou být při ochraně životního prostředí užívány. Jmenovat lze například trestný čin zneužití pravomoci úřední osoby nebo zneužití vlastnictví (§329 a § 229 trestního zákoníku).

Správně právní odpovědnost

Tento druh odpovědnosti je v oblasti ochrany životního prostředí velmi rozvinutý a to především z důvodu toho, že v případě práva životního prostředí jako oblasti práva veřejného je dohled nad dodržováním právních norem svěřen orgánům veřejné správy především. Jedná se stejně jako v případě trestněprávní odpovědnosti o odpovědnost deliktní, kde v tomto případě dochází ke spáchání tzv. správního deliktu, který od trestného činu odlišuje především míra jeho závažnosti, nebezpečnosti pro společnost, jež je zde o něco nižší. Co se týče správních deliktů, lze je rozlišit na správní delikty právnických osob a osob fyzických v rámci jejich podnikatelské činnosti, dále přestupky, které se týkají jen osob fyzických, případně jiné správní delikty fyzických osob.³⁹ Toto dělení má význam především ohledně požadovaného zavinění, kdy v případě fyzických osob jednajících nezávisle na jejich podnikatelské činnosti se zpravidla jedná o odpovědnost subjektivní, k jejímu vzniku je tedy třeba zavinění, naopak u správních deliktů právnických osob a fyzických osob podnikatelských jde zpravidla o odpovědnost objektivní, která vzniká nezávisle na jejich zavinění.

---

³⁸ § 296 odst. 3 zákona č. 40/2009 Sb., trestního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů

³⁹ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

Přestupky proti životnímu prostředí, tedy především jejich jednotlivé skutkové podstaty, jakož i předpisy procesně právní, jsou vymezeny v zákoně č. 200/1990 Sb., o přestupcích ve znění pozdějších předpisů (dále jen přestupkový zákon) a dále v jednotlivých zvláštních zákonech pro různé oblasti práva životního prostředí. Ve smyslu zásady *lex specialis derogat legi generali* má speciální úprava přednost před tou obecnou. Určitou raritou je pak situace, kdy je takový delikt upraven jak v zákoně o přestupcích, tak v některém zvláštním předpise, jako je tomu například v případě deliktů v oblasti myslivosti. „*Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.*“⁴⁰ Dle toho, kde je daný přestupek upraven, lze dělit skutkové podstaty přestupků na obecné (např. přestupky na úseku zemědělství a myslivosti, přestupky na úseku ochrany a využití nerostného bohatství), tedy ty nacházející se v přestupkovém zákoně a zvláštní, obsažené ve speciálních předpisech (např. vodním zákoně, zákoně o ochraně přírody a krajiny, stavebním zákoně a mnoho dalších). Třetí skupinou jsou pak skutkové podstaty zbytkové v návaznosti na § 45 přestupkového zákona, který vymezuje přestupky na úseku ochrany životního prostředí jako porušení zvláštních předpisů o životním prostředí, kterými je zhoršeno životní prostředí, a nejsou vymezeny v předešlých paragrafech, případně sem lze v obdobném smyslu řadit i přestupky dle § 46 přestupkového zákona, tedy přestupky proti pořádku ve státní správě a územní samosprávě, dojde-li jejich spácháním k návaznosti na oblast ochrany životního prostředí.⁴¹

Správní delikty právnických osob a fyzických osob podnikatelů jsou skupinou deliktů, které, jak již z názvu vyplývá, mohou spáchat jak fyzické osoby při své podnikatelské činnosti, tak právnické osoby, ty ovšem bez ohledu na jejich podnikatelskou činnost. Důvodem úpravy takovýchto deliktů byl zejména rostoucí počet právnických osob, později i fyzických osob podnikatelských a jejich možnost způsobit v rámci své činnosti závažné následky na životním prostředí, které se svou společenskou nebezpečností přibližují až k trestným činům.⁴² Míra společenské nebezpečnosti je zde podpořena objektivní odpovědností, tedy

---

⁴⁰ § 2 odst. 1 zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

⁴¹ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁴² Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

skutečností, že k jejímu naplnění zde dochází nezávisle na zavinění. Jedná se mnohdy o objektivní odpovědnost absolutní, tedy bez možnosti liberace, s případnými moderačními odchylkami. Právní úprava těchto deliktů je u nás roztržena, jelikož jsou upraveny jak po hmotněprávní, tak procesněprávní stránce ve zvláštních zákonech a není zde obecný předpis, který by se subsidiárně použil v případě chybějící úpravy, jak je tomu v případě přestupků. Tato nejednotnost se pak projevuje negativně v oblasti teoretické a především praktické, kdy rozdílné úpravy skutkových podstat, druhů i výše sankcí, ale především také vymezení orgánů příslušných k rozhodování nebo například určení lhůt a jejich počítání mají dopad jak na právní vědomí osob, tak na aplikaci této odpovědnosti v praxi.⁴³ Jak již bylo výše poznamenáno, právní úprava těchto správních deliktů je nejednotná a roztržena a platí to i pro druhy a výměru sankcí, z nichž nejčastější jsou pokuty jako obligatorní druhy sankcí s tím, že zvláštní zákony pak vymezují sankce vedlejší. Specifikem jsou pak zvláštní opatření, opět upravena ve speciálních předpisech, které přímo souvisí s danou oblastí úpravy. Jako příklad lze uvést zákon o ochraně přírody a krajiny, kde takové zvláštní opatření nalezneme v § 89 a jedná se o odebrání nedovoleně držných jedinců zvláště chráněných druhů.

3.3.2. Odpovědnost za ztráty na životním prostředí

Pojem ztráty na životním prostředí zahrnuje škodu na věcných složkách životního prostředí, tedy ve smyslu škody materiální a také tzv. ekologickou újmu ve smyslu imateriálních ztrát. Odlišení pak můžeme vymežit i v rámci odčinění těchto ztrát, kdy v případě škody dochází k její náhradě, zatímco u ekologické újmy se používá spíše pojem náprava.⁴⁴ Tento druh odpovědnosti tedy zahrnuje dvě podoblasti a to z odvětví práva soukromého odpovědnost občanskoprávní a z odvětví práva veřejného odpovědnost za ekologickou újmu.

Mezinárodní právo a právo unijní zde hrají významnou roli především v případech ochrany životního prostředí přesahující hranice států a přispívají ke společným základům úpravy této oblasti. Z oblasti mezinárodní práva jsou to především mezinárodní úmluvy upravující dílčí oblasti životního prostředí, nebo

---

⁴³ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁴⁴ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

také mezinárodní úmluvy zaměřující se na jeho ochranu komplexně.⁴⁵ Z druhé skupiny je třeba zmínit Luganskou úmluvu přijatou v Luganu v roce 1993 pod názvem Úmluva o občanskoprávní odpovědnosti za škody způsobené činnostmi nebezpečnými životnímu prostředí. Tato úmluva Rady Evropy dosud nevstoupila v platnost pro nedostatek ratifikací a vzhledem k postojům a výtkám některých států s významným průmyslovým postavením lze předpokládat, že k tomu ani nedojde. I přes tuto skutečnost však zapříčinila mnohé diskuze v této oblasti na mezinárodní úrovni a vedla tak k určitému vývoji. Samotná úmluva je založena na odpovědnosti objektivní a škodu vymezuje v širším smyslu, než jí známe z běžného občanskoprávního pojetí.

Právo Evropské Unie nelze v oblasti ztrát na životním prostředí opomenout. Zde je třeba zmínit dva dokumenty, jež neřadíme dokonce ani do soft law a jedná se tak spíše o diskusní materiály. Prvním z nich je Zelená kniha o nápravě škod na životním prostředí, která byla vydána Evropskou Komisí v roce 1993 a řešila mimo jiné například definici škody či zda by v této oblasti bylo vhodnější zvolit přístup uplatnění odpovědnosti subjektivní či objektivní.⁴⁶ Tato listina vedla k přijetí dalšího dokumentu v roce 2000 a to Bílé knihy o ekologicko-právní odpovědnosti. Název je zde poněkud zavádějící, neboť by se mohlo zdát, že Bílá kniha se zabývá i odpovědností deliktní, tomu tak ovšem není. „*Rozeznává dvě kategorie (vedle tradiční škody, působené na zdraví osob či na majetku - zboží) ekologických škod, a to škodu (zátěž) spočívající v kontaminaci lokalit a škodu na biodiverzitě.*“⁴⁷ Zatímco první skupina je vázána na objektivní odpovědnost a dochází k ní pouze při vymezených nebezpečných činnostech, v druhém případě, tedy u škody na biodiverzitě, může být tato způsobena jak při výkonu nebezpečných činností, tak při činnostech běžných a jedná se zde o odpovědnost subjektivní. Vyvrcholením je zde přijetí již právně závazného dokumentu, konkrétně směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES o ekologicko-právní odpovědnosti s ohledem na prevenci a náhradu škod na životním prostředí. Hlavním důvodem jejího přijetí byly četné ekologické havárie na území členských států Evropské unie a tedy potřeba zajištění předcházení a

---

⁴⁵ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁴⁶ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁴⁷ DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

nápravy škod na životním prostředí na základě stěžejního principu „znečišťovatel platí“. Jiným důvodem byla také problematika škod na věcech, které nemohou být předmětem vlastnictví (věci ničí) a případná náhrada škody zde nemůže být uplatňována v rámci občanskoprávní odpovědnosti. Tato směrnice nezahrnuje škody na všech složkách životního prostředí. Upravuje škodu na vodě, půdě a druzích a stanovištích v rámci systému Natura 2000. Do právního řádu České republiky byla směrnice transponována zákonem č. 167/2008 Sb. o předcházení ekologické újmy a její nápravě⁴⁸ a bude jí tak věnována větší pozornost v kapitole přímo obsahující právní odpovědnost za ekologickou újmu.

Občansko – právní odpovědnost

Tento druh odpovědnosti za ztráty na životním prostředí je v rámci českého právního prostředí zakotven v občanském zákoníku, zákon č.89/2012 Sb. (dále jen Nový občanský zákoník), jež nahradil zákon č.40/1964 Sb. ve znění pozdějších předpisů, tedy předešlý občanský zákoník, v rámci rozsáhlé rekonstrukce nabyvší účinnosti v lednu 2014, která přinesla určité změny v jeho vymezení. Tato část bude zaměřena jen na stručné vymezení občansko – právní odpovědnosti a v některých bodech srovnání předešlé a současné úpravy. Zatímco odpovědnost za ekologickou újmu se vztahuje i na věci, které nemohou být předmětem vlastnických práv, v případě občansko – právní odpovědnosti, na níž se vztahují obecné předpisy o odpovědnosti za škodu, lze podle ní postupovat jen v případě škody na předmětech, jež mohou být vlastněny.⁴⁹ Základem je vznik škody a odpovědnost za její odčinění, náhradu. Nový občanský zákoník vymezuje škodu jako újmu na jmění, jedná se tedy o majetkovou újmu. Škoda musí být nahrazena vždy, přičemž nemateriální újma jen v případech, kdy vyplývá ze smluvního ujednání či zvláštního zákona. Rozlišujeme zde nově odpovědnost smluvní vznikající na základě smlouvy jako odpovědnost objektivní s možností liberace ve smyslu nepředvídatelné, nepřekonatelné překážky a odpovědnost mimosmluvní, jež plyne přímo ze zákona a nastupuje v případě porušení zákonné povinnosti, již je způsoben zásah do absolutních práv nebo také v případě, kdy škůdce zasáhne do jiných práv poškozeného zaviněným porušením jeho zákonné

---

⁴⁸ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

⁴⁹ Srov. PSUTKA, Jindřich.: *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. 1. Vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2011, 419 s.

povinnosti, která slouží k ochraně takového práva. Nový občanský zákoník tak upouští od původního jednotného pohledu na civilní delikt.

Významným prvkem je zde, stejně jako v případě předešlého občanského zákoníku, prevenční povinnost. *„Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.“*⁵⁰ Nově již nejsou životní prostředí a příroda zahrnuty do generálního prevenčního ustanovení. Z hlediska občansko – právní odpovědnosti pak bude jejich ochrana dovozována skrz statky výše uvedené, především prostřednictvím ochrany vlastnictví. Pro oblast ochrany životního prostředí má význam především úprava odpovědnosti za škodu způsobenou provozní činností a škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným. Nový občanský zákoník je vymezuje v širším smyslu, kdy u provozní činnosti rozšiřuje okruh odpovědných subjektů a dále zde vymezuje liberační důvody zbavení se této objektivní odpovědnosti ve smyslu vynaložení veškeré péče, kterou lze v dané oblasti rozumně požadovat. V důvodové zprávě k novému občanskému zákoníku je *„výrazem rozumně požadovat vyjádřeno, že se nemají na mysli jen povinnosti ujednané ve smlouvě nebo stanovené právními předpisy, ale vše, co se v daném ohledu jeví s ohledem na povahu provozu jako racionální. Je tím také vyjádřeno, že požadavky na provozovatele nemohou být kladeny jako přepjaté - byť jsou formulovány jako objektivní - neboť musí odpovídat tomu, co se od jednatelů v daném oboru očekává jako opatrné jednání podle dosažené úrovně jednání i obecné zkušenosti“*.⁵¹ Provoz zvláště nebezpečný je definován jako takový, u něhož nelze předem rozumně vyloučit způsobení závažné škody a to ani při vynaložení řádné péče.⁵² V zákoně je tak vymezován především provoz továrním způsobem či takový, při němž je používána výbušná či obdobně nebezpečná látka.⁵³ Zákon zde opět také vymezuje liberační důvody zvláštní pro tento druh odpovědnosti.⁵⁴

Významnou změnu nový občanský zákoník zavedl pro způsob náhrady škody, kdy se vrací k původní koncepci přednosti naturální restituce, tedy snaze o uvedení do původního stavu, před peněžitou náhradou (ta byla primární způsobem náhrady škody dle předešlého občanského zákoníku), která nastupuje v případě,

⁵⁰ § 2900 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁵¹ Důvodová zpráva k Novému občanskému zákoníku č.89/2012 Sb. (konsolidovaná verze)

⁵² § 2925 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁵³ § 2925 odst. 3 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

⁵⁴ § 2925 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

kdy naturální restituce není možná nebo o to sám poškozený požádá. Nově tak není pro uvedení do předešlého stavu potřeba podmínky účelnosti vykládané ve smyslu hospodárnosti, jak tomu bylo za účinnosti zákona předešlého. U nemajetkové újmy pak dochází k přiměřenému zadostiučinění, jež může mít také formu peněžité náhrady, nepostačí-li odčinění jinou formou.

Právní odpovědnost za ekologickou újmu

Tímto druhem odpovědnosti za ztráty na životním prostředí se z důvodu hlavního tématu diplomové práce zabývají následující konkrétní kapitoly a podkapitoly.

3.4. Právní odpovědnost za ekologickou újmu

Úpravou nejmladší druh odpovědnosti na poli ochrany životního prostředí, který nabývá na důležitosti především z důvodu potřeby náprav následků na životním prostředí, kde nelze uplatnit jiné klasické druhy odpovědnosti. Nesporným faktorem pro úpravu této oblasti je pak členství České republiky v Evropské Unii, které v rámci přibližování právních úprav přineslo nové prvky, potřebu nové úpravy a tak i bohužel některé nesrovnalosti nejen v terminologii, ale především v praxi v rámci uplatňování odpovědnost za ekologickou újmu.

Jak bylo výše uvedeno, základními důvody pro zavedení odpovědnosti za ekologickou újmu byla potřeba zajistit odpovědnost na úseku, kam nedosahují ostatní oblasti již vymezených odpovědností, zejména občanskoprávní odpovědnosti, z jejíž podstaty dochází k náhradě především materiální škody a dále nepřichází v úvahu v případě, že škůdce je zároveň vlastníkem věci, na které byla škoda způsobena. To vše vyplývá především z faktu, že v případě občanskoprávní odpovědnost se jedná o odpovědnost soukromoprávní, kde záleží na poškozeném, zda bude náhradu škody nárokovat či nikoliv. Vymezení odpovědnosti za ekologickou újmu je oblastí veřejnoprávní odpovědnosti, při které dochází primárně k imateriální ztrátě, jež samozřejmě může být v určitých případech i škodou ekonomickou a k této újmě může na rozdíl od odpovědnosti občanskoprávní docházet také na předmětech, které nemohou být vlastněny.⁵⁵ Ze své podstaty tak odpovědnost za ekologickou újmu neřeší zpravidla újmu pouze konkrétního vlastníka věci či jiné osoby, naopak má dosah širší ve smyslu potřeby

---

⁵⁵ Srov. DAMOHORSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

zachování, ochrany životního prostředí, jeho určité složky, oblasti s cílem příznivého životního prostředí pro celou společnost, což je podpořeno tím, že se jedná o veřejnoprávní oblast odpovědnosti, tedy zájem veřejný.

3.4.1. Vývoj pojmu ekologická újma v české právní teorii

Základní vymezení pojmu ekologická újma je uvedeno v kapitole Vymezení základních pojmů, dále bude následovat vymezení detailnější. Potřeby společnosti pro úpravu tohoto institutu byly poprvé do českého právního řádu vneseny v roce 1992 v zákoně o životním prostředí. Tomu ovšem předcházely mnohé diskuze, dílčí legislativní změny a snahy o zavedení institutu naplňující účel ochrany vymezených částí životního prostředí, u kterých soudobá právní úprava nezajišťovala potřebnou ochranu. Původně byla ekologická újma součástí škody ekonomické v rámci občanskoprávního pojetí.⁵⁶ V následujících letech se pak objevují tendence o odlišení škody ve smyslu ekonomickém a ekologickém a hovoří se o pojmu společenská hodnota (např. u chráněného druhu živočicha), jež může být považován za předchůdce pojmu ekologická újma. Někteří autoři „začali již také rozlišovat mezi ekonomickými a ekologickými vlastnosti chráněného objektu a mezi veřejnoprávním a soukromoprávním přístupem ochrany“.⁵⁷ Zavedení pojmu ekologická újma v české právní teorii je zřejmě připisováno profesoru Fábrymu z pražské Právnické fakulty Univerzity Karlovy, který upozornil na odlišnost ztrát na životním prostředí a škod hmotných způsobených na majetku a podpořil tak opět diskuzi nad nedostatky takovéto úpravy v rámci naší legislativy.⁵⁸ Zavedení pojmu ekologická újma dále souvisí s faktem, že v této oblasti je primárně vhodným způsobem náprava uvedením do původního stavu, tedy tzv. naturální restituce, případně jiné náhradní opatření, zatímco podle tehdy platného občanského zákoníku (zákon č. 40/1964 Sb.) bylo prioritně přistupováno k náhradě ve formě peněžní, jež byla pro tuto oblast často nepoužitelná.

---

⁵⁶ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁵⁷ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁵⁸ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

3.4.2. Ekologická újma dle zákona č. 17/1992 Sb.

„*Ekologická újma je ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.*“⁵⁹ Takto ji vymezil v českém právním řádu poprvé zákon o životním prostředí a v obecné rovině je tato definice platná i dnes. Základním rozdílem mezi pojmy škoda a ekologická újma, jejichž vymezení bylo s novou právní úpravou nutné, lze v českém právním prostředí spatřovat v tom, že v případě škody se jedná o ztrátu materiální a v případě ekologické újmy o ztráty imateriální.⁶⁰ Ztráta či oslabení funkcí ekosystémů se může vztahovat na funkce produkční, jež znamenají přínos pro vlastníka či jiné osoby ve smyslu budoucího ekonomického zisku (lze sem řadit např. úrodnost půdy) a tyto lze peněžně vyčíslit a funkce mimoprodukční, „*kteří představují synergické působení životního prostředí ve svém celku směrem ke složkám životního prostředí (hodnotí se způsobilost ekosystému udržet život v přirozeném nebo přírodě blízkém rozsahu) i ve vztahu k člověku a společnosti (hodnotí se působení životního prostředí na jeho pohodu, popř. zdraví a dále míra umožnění obecného užívání*“.⁶¹ U ekologické újmy je na rozdíl od klasické občanskoprávní škody velmi problematické její vyčíslení, vyjádření v peněžní formě je často až nemožné a její náprava probíhá, jak již bylo výše uvedeno, především formou uvedení do původního stavu, případně formou jiného kompenzačního opatření jako alternativního řešení. Zákon o životním prostředí dále uvádí možnost nápravy formou finanční náhrady, ovšem tato nebývá aplikována z důvodu absence zvláštní právní úpravy.

Osobou oprávněnou k uplatnění této nápravy zde není vlastník, ale stát, který tak činní v rámci výkonu veřejné správy prostřednictvím svých orgánů. Tato skutečnost je podložena čl. 7 Ústavy České republiky, kde nalezneme zakotvení povinnosti státu dbát šetrné využívání přírodních zdrojů a ochranu přírodního bohatství. Na základě tohoto ustanovení pak lze toto oprávnění chápat zároveň jako povinnost uplatňovat odpovědnost v této oblasti s cílem ochrany životního

---

⁵⁹ §10 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁰ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁶¹ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

prostředí jako veřejného statku.⁶² Odpovědnou osobou za ekologickou újmu je její původce a na rozdíl od občanskoprávní škody, jím může být i vlastník věci, je-li způsobena na věci, jež je předmětem vlastnického práva⁶³. Jedná se o odpovědnost objektivní, tedy původce odpovídá za následky i bez určité formy zavinění. Ke vzniku odpovědnosti dle zákona o životním prostředí musí být naplněny tři základní předpoklady a to poškození životního prostředí či jiné obdobné protiprávní jednání, „*v praxi se bude jednat především o porušení právních povinností stanovených zákonem, nebo správním aktem vydaným na základě zákona nebo veřejnoprávní smlouvy*“⁶⁴, dále musí přistoupit způsobení ekologické újmy a kauzalita neboli příčinná souvislost mezi tímto protiprávním jednáním a následkem, jímž je ekologická újma. „*Poškozování životního prostředí je zhoršování jeho stavu znečišťováním nebo jinou lidskou činností nad míru stanovenou zvláštními předpisy.*“⁶⁵ Znečišťování životního prostředí je pak legálně definováno jako „*vnášení takových fyzikálních, chemických nebo biologických činitelů do životního prostředí v důsledku lidské činnosti, které jsou svou podstatou nebo množstvím cizorodé pro dané prostředí*“.⁶⁶ V případě znečišťování se tak jedná o jeden z možných případů lidské činnosti ve smyslu poškozování životního prostředí, které je v definici vyzdvihnuto pravděpodobně z důvodu, že se jedná o častý zdroj původu poškození životního prostředí. Avšak jak v případě znečišťování, tak v případě jiného protiprávního jednání vedoucího k poškození životního prostředí se musí jednat o situaci, kdy jsou překročeny určité stanovené hranice, meze, aby došlo k nástupu tohoto druhu odpovědnosti. Ne každé znečištění či protiprávní jednání je tak důvodem ke vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu. Původem ekologické újmy je zde vždy lidská činnost a to ve formě jednání nesouladného s právem, tedy jednání protiprávního a nepřichází tak v úvahu vznik odpovědnosti v případě jednání v souladu s právem, jak tomu možné v rámci úprav některých jiných předpisů. Lidská činnost pak zahrnuje jak aktivní jednání (komisivní), tak případné opomenutí (omisivní jednání) ve formě

---

⁶² Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁶³ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁶⁴ HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

⁶⁵ § 8 odst. 2 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁶ § 8 odst. 1 zákona č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

nečinnosti, pokud činnost byla v dané situaci potřebná k zabránění vzniku ekologické újmy.⁶⁷

3.4.3. Ekologická újma dle zákona č. 167/2008 Sb.

Přijetím zákona o předcházení ekologické újmě a o její nápravě došlo k transpozici směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES založené na základních principech a to principu prevence (*prevention principle*) a principu „znečišťovatel platí,“ (*polluter pay principle* - PPP) souvisejícího se zásadou odpovědnosti původce. Přijetí zvláštního zákona o ekologické újmě, který obsahuje také vlastní definici samotné ekologické újmy, neznamenal nahrazení dosavadní úpravy, ale zavedení úpravy existující současně vedle původní. Ohledně vztahu tohoto zákona k ostatním složkovým předpisům (upravující jednotlivé složky životního prostředí) či předpisům na ochranu jednotlivých ekosystémů se pak jedná o zákon zvláštní, speciální. Záleží na jednotlivých případech a naplnění zákonných předpokladů, který z předpisů bude na danou situaci aplikován. Co se týče vztahu k úpravě občanskoprávní odpovědnosti v případech škod na majetku, platí zde základní pravidlo, že se již obecných soukromoprávních předpisů nepoužije, byla li škoda na majetku nahrazena v rámci nápravy ekologické újmy.⁶⁸ V případě zákona o ekologické újmě se jedná o veřejnoprávní předpis, přičemž pojem ekologické újmy ve smyslu provedení směrnice je zde zúžen jak ve smyslu objektů, na kterých může být ekologická újma způsobena, tak ve smyslu subjektů za ni odpovědných.

Objekty chráněné před ekologickou újmou v rámci tohoto zákona lze vyvodit již z úvodního ustanovení, jež vymezuje předmět úpravy. „*Tento zákon zapracovává příslušný předpis Evropských společenství a upravuje práva a povinnosti osob při předcházení ekologické újmě a při její nápravě, došlo-li k ní nebo hrozí-li bezprostředně na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, na přírodních stanovištích vymezených tímto zákonem, na vodě nebo půdě, a dále výkon státní správy v této oblasti.*“⁶⁹ Ekologická újma se dle tohoto předpisu na rozdíl od újmy dle zákona o životním prostředí

---

⁶⁷ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁶⁸ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁶⁹ § 1 odst. 1 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

nevztahuje obecně na oblast životního prostředí, ale pouze na vymezené přírodní zdroje životního prostředí a to vodu, půdu a vymezené druhy chráněných živočichů, rostlin a přírodních stanovišť. Konkrétní definici ekologické újmy pak nalezneme v § 2, kde je vymezena jako „nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo; jedná se o změnu na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, podzemních a povrchových vodách a půdě“.⁷⁰ V rámci této definice tedy není konkrétně zmíněna jedna z hlavních složek životního prostředí, jímž je ovzduší a dochází tak k jeho ochraně nepřímo prostřednictvím složek vymezených. Důvodem pro přijetí tohoto druhu úpravy je abnormální náročnost vymezování míry znečištění ovzduší a také určení jeho původu, resp. vyvození odpovědnosti původce. K vyvození odpovědnosti při znečištění ovzduší dle zákona o ekologické újmě musí být tak kromě požadovaného kvalifikovaného jednání, poškození ovzduší jako přírodní složky či jeho funkcí a příčinné souvislosti mezi tímto jednáním a následkem, naplněn také prvek poškození jiné složky či jejích funkcí a příčinné souvislosti mezi oběma poškozeními.⁷¹

Přírodní zdroje výše uvedené přímo v definici jsou dále v zákoně specifikovány a objekty ochrany před ekologickou újmou jsou tak dle zákona o ekologické újmě zužovány či v některých případech rozšiřovány. V případě vody jsou zde vymezeny vody povrchové i podzemní a dále je zde účinnost zákona vztahena také na přírodní léčivé zdroje a zdroje minerálních vod. Půdy jsou pak jako přírodní zdroje vymezeny včetně přírodních léčivých zdrojů peloidu (např. bahna, rašeliny vymezené dle zákona č.164/ 2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů – dále jen lázeňský zákon). Rozšíření a samotné definování pojmů v rámci tohoto zákona má své opodstatnění v rozdílné právní úpravě těchto složek v rámci zvláštních předpisů, jelikož z hlediska biologického se jedná o vody a půdy veškeré. Výrazné zúžení objektů ochrany před ekologickou újmou dle tohoto zákona je pak v případě chráněných druhů živočichů, rostlin a přírodních

---

⁷⁰ § 2 písm. a zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁷¹ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

stanovišť, která jsou specifikována jak na unijní, tak národní úrovni. Kromě vymezených zdrojů, na nichž může k ekologické újmě dojít, musí být splněny další zákonné předpoklady, aby se jednalo o změnu na tomto zdroji v takové podobě, kdy nastupuje odpovědnost dle zákona o ekologické újmě. V případě chráněných druhů a stanovišť se o ekologickou újmu jedná v případě závažných nepříznivých účinků na dosahování či udržování ochrany těchto zdrojů. U výše vymezených vod jsou pak požadovány závažné nepříznivé účinky na chemickém, ekologickém či množství stavu vody či jejím ekologickém potenciálu. V případě půdy jde zde ekologická újma omezena pouze na případy změny jejím znečištěním a pozornost je pak zaměřena nikoliv konkrétně na její stav, ale na potencionální možnost (riziko) působit tak nepříznivě na lidské zdraví a to v důsledku zavedení látek, přípravků, organismů, mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj.

Ekologická újma, případně bezprostřední hrozba vzniku ekologické újmy, může být dle zákona o ekologické újmě způsobena provozní činností a to buď přímo vymezenou v příloze 1 tohoto zákona, nebo takto nevymezenou, tedy provozní činností další. V příloze 1 zákona o ekologické újmě nalezneme rizikové provozní činnosti, často způsobilé negativně ovlivnit životní prostředí a lidské zdraví, které jsou vymezeny v režimu odpovědnosti objektivní, tedy odpovídá se zde za výsledek a k jejímu vzniku nemusí docházet k porušení právní povinnosti ani zavinění.⁷² Takto vymezené provozní činnosti jsou již ze své podstaty rizikové a způsobilé zapříčinit ekologickou újmu. Příkladem těchto druhů provozních činností je například provozování stacionárních zdrojů znečišťování ovzduší podléhající povolení, nakládání s geneticky modifikovanými organismy či vypouštění odpadních vod do vod povrchových nebo podzemních podléhající povolení a další jednotlivě upravené dle zvláštních předpisů. Druhým způsobem vzniku ekologické újmy je pak újma způsobená provozní činností další (v příloze zákona nevymezenou), která se vztahuje pouze na vybrané přírodní zdroje, a to chráněné druhy planě rostoucích rostlin, volně žijících živočichů a přírodní stanoviště a k naplnění odpovědnosti je zde, na rozdíl od výše uvedeného, vyžadovaná taková provozní činnost, jež je v rozporu s právními předpisy. Jako příklad těchto dalších provozních činností lze uvést provádění stavebních prací dle

---

⁷² Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

stavebního zákona či dobývání nerostných ložisek dle horního zákona a zákona o hornické činnosti.⁷³

Zákon také obsahuje negativní vymezení, jež popisuje případy, kdy se odpovědnost za ekologickou újmu dle toho zákona neuplatní. Tyto „výjimky z odpovědnostního režimu můžeme rozdělit do několika kategorií: typy ztrát, na které se odpovědnostní režim vůbec nevztahuje, typy provozovatelů, na které se odpovědnostní režim nevztahuje a některé ztráty upravené složkovými předpisy“.⁷⁴ V případě první kategorie zákon vymezuje například situace ozbrojených konfliktů, občanské války, jaderných škod, živelných událostí, činností při zajišťování obrany České republiky či jiných činností s cílem ochrany života, zdraví a majetku. V rámci druhé kategorie se pak jedná o odpovědnost provozovatelů jako odpovědných subjektů omezené ve smyslu výše uvedeného dělení na způsoby vzniku ekologické újmy při provozní činnosti buďto jmenovaných v příloze zákona (rizikových) či při jiné provozní činnosti (v příloze nevymezenou - nerizikové). Jelikož se jedná o odpovědnost objektivní, základem pro její zproštění jsou liberační důvody v zákoně uvedené, které se ovšem vztahují pouze na provozní činnosti rizikové a jsou vymezeny takto: „*Provozovatel činnosti uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu, který provedl preventivní opatření nebo nápravná opatření, nenese náklady, pokud prokáže, že ekologická újma nebo její bezprostřední hrozba byla způsobena třetí osobou a došlo k ní i přesto, že byla přijata vhodná bezpečnostní opatření, nebo je důsledkem splnění rozhodnutí nebo jiného závazného aktu orgánu veřejné správy a nejedná se o rozhodnutí nebo akty vydané k odstranění nebo zmírnění emisí nebo událostí způsobených provozní činností provozovatele.*“⁷⁵ V tomto případě tak dochází ke zproštění odpovědnosti přímo ze zákona, zatímco v druhém případě je k němu třeba rozhodnutí správního orgánu. „*Příslušný orgán rozhodne, že provozovatel činnosti uvedené v příloze č. 1 k tomuto zákonu, který provedl nápravná opatření k odstranění ekologické újmy, nebo za kterého je zajistil příslušný orgán, nenese jejich náklady, pokud prokáže, že neporušil právní předpisy nebo rozhodnutí*

---

⁷³ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁷⁴ HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

⁷⁵ § 12 odst. 3 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

vydaná na jejich základě a ekologická újma byla způsobena emisí nebo událostí, která byla výslovně povolena podle zvláštních právních předpisů, nebo podle stavu vědeckých a technických znalostí v době, kdy došlo k emisím nebo k dané provozní činnosti, nebylo považováno za pravděpodobné, že by způsobily ekologickou újmu.⁷⁶ Třetí kategorie zahrnuje případy ztrát na životním prostředí, jejichž úprava je zahrnuta do zvláštních složkových předpisů a podle zákona o ekologické újmě se tak nepostupuje. Nejznámějším případem jsou ztráty způsobené vodními haváriemi, které jsou řešeny v rámci právní úpravy vodního zákona (zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů – dále jen zákon o vodách) a pouze případná nápravná opatření jsou ukládána dle zákona ekologické újmě. Dle zákona o vodách se pro případy havárie na vodách posují pouze kvalitativní ztráty, zatímco v případě ekologické újmy také změny kvantitativní.⁷⁷

3.4.4. Preventivní a nápravná opatření

Princip prevence je stěžejní pro celou oblast ochrany životního prostředí a to především z důvodu toho, že negativní následky na životním prostředí jsou velmi často nevratné nebo dochází k obnově původního stavu velmi složitě a nákladně. Obecně zákon o životním prostředí pak tento princip prosazuje v mnohých paragrafech, kde je kladen důraz na předcházení ohrožení a poškození životního prostředí, tedy i vzniku ekologické újmy.

Preventivní opatření jsou upravována v jednotlivých předpisech a to vícero způsoby. Může se jednat o preventivní opatření ve smyslu všeobecném, kdy je nutné je přijímat vždy, i když újma bezprostředně nehrozí (například opatření vzešlá z posuzování vlivů na životní prostředí či povinnost přijmout opatření, aby závadné látky neunikaly do vod), tyto jsou upraveny v rámci jednotlivých předpisů na ochranu životního prostředí, a také preventivní opatření speciální vymezená pro případy bezprostřední hrozby vzniku újmy, sloužící k jejímu odvrácení v konkrétních případech (úprava přímo v rámci zákona o ekologické újmě). Za zvláštní typ preventivních opatření je možné také považovat pravomoc správních orgánů v případech bezprostřední hrozby vzniku ekologické újmy

---

⁷⁶ § 12 odst. 4 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁷ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

zastavit či omezit provoz provozní činnosti.⁷⁸ Nápravná opatření pak nastupují až v případě, kdy k takové újmě došlo a je třeba ji některým ze zákonných způsobů napravit. Povinnost přijmout nápravné opatření může vyplývat přímo ze zákona nebo vzniká na základě správního aktu. Jsou to obecně především nástroje správního dozoru, které nastupují často společně se sankcí za správní delikty, od nichž se ovšem odlišují především tím, že sledují primárně nápravu ztráty na životním prostředí.⁷⁹

Dle zákona o životním prostředí může být ekologická újma napravována třemi základními způsoby a to obnovou narušeného ekosystému či jeho části, tedy ve smyslu naturální restituice, v případě nemožného primárního navrácení do původního stavu nastupuje opatření kompenzační ve formě náhradního opatření a v poslední řadě pak náhrada v peněžité formě. Jelikož k provádění náhrady v peněžité formě nebyl v českém právním řádu přijat zvláštní předpis, není v praxi používána.

Zákon o ekologické újmě je již dle svého názvu postaven na preventivních a nápravných opatření ve smyslu předcházení a nápravy ekologické újmy. Před transpozicí příslušné směrnice a přijetí zákona o ekologické újmě se v případě těchto opatření postupovalo pouze podle jednotlivých předpisů na ochranu různých oblastí životního prostředí (například vodní zákon, zákon o ochraně přírody a krajiny a další). Zákon o ekologické újmě má pak k těmto předpisům postavení v poměru speciality a je v něm přímo zakotveno, že pokud nestanoví něco jiného, je v případě ukládání preventivních a nápravných opatření postupováno dle zvláštních právních předpisů. Pokud se ovšem jedná o újmu, na níž se vztahuje účinnost tohoto zákona, je třeba postupovat podle něj a řízení dle složkových předpisů se nezačínají a již zahájená řízení jsou přerušena. Zákon o ekologické újmě také předpokládá situaci kompetenčních sporů, kdy správní orgán rozhodující dle složkových předpisů, pochybuje, zda se nejedná o režim ekologické újmy dle zákona o ekologické újmě a zakotvuje zde možnost správního orgánu obrátit se na příslušný orgán (zpravidla Česká inspekce životního prostředí) o vyjádření. Specialita zákona o ekologické újmě je dále

---

⁷⁸ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

⁷⁹ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

vyjádřena v ustanoveních upravujících změnu jednotlivých předpisů, které přijetí tohoto zákona přineslo.

Dle zákona o ekologické újmě má provozovatel především povinnost přijímat preventivní a nápravná opatření. Zákon pro své účely obsahuje v úvodních ustanoveních definice těchto pojmů. „*Preventivním opatřením je opatření přijaté v důsledku události, jednání nebo opomenutí vedoucího k bezprostřední hrozbě ekologické újmy, jehož cílem je předejít takové újmě nebo ji minimalizovat*“⁸⁰ a „*nápravným opatřením je opatření přijaté ke zmírnění dopadů ekologické újmy, jehož cílem je obnovit, ozdravit nebo nahradit poškozené přírodní zdroje nebo jejich zhoršené funkce anebo poskytnout přiměřenou náhradu těchto zdrojů nebo jejich funkcí*“.⁸¹ Preventivní i nápravná opatření jsou povinni za splnění zákonných podmínek provádět všichni provozovatelé, tedy i ti vykonávající provozní činnost v příloze č. 1 zákona nevymezenou.

Preventivní opatření dle zákona o ekologické újmě z hlediska v úvodu podkapitoly vymezeného dělení spadají do kategorie speciálních, což znamená, že nastupují v případě již bezprostředně hrozící újmy. Takové opatření je prioritně povinen provést sám provozovatel z vlastní iniciativy, případně mu je nařízeno rozhodnutím správního orgánu nebo je také k jeho přijetí vyzván ještě před samotným zahájením řízení. V krajním případě takové preventivní opatření učiní sám správní orgán a to za podmínek, kdy není provedeno provozovatelem ve lhůtě mu stanovené či vzhledem ke konkrétnímu případu bezodkladně, může se jednat také o případ, kdy provozovatel není vůbec znám.⁸²

Pro nápravná opatření platí obdobně výše uvedené, tedy jsou k nim povinni všichni provozovatelé, činí je primárně sami z vlastní iniciativy či z pokynu správního orgánu nebo rozhodnutí, jinak k nim přistupuje sám správní orgán. Zákon o ekologické újmě pak vymezuje dvě zvláštní kategorie režimů pro nápravná opatření. První kategorie se vztahuje na ekologickou újmu na vodách, chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovištích. Zde jsou rozlišována nápravná opatření primární, doplňková a

---

⁸⁰ § 2 písm. j zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁸¹ § 2 písm. k zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁸² Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

vyrovnávací, což je obsaženo v příloze č. 4 zákona o ekologické újmě. Primárním opatřením je myšleno navrácení přírodního zdroje či jeho funkcí do jeho základního stavu. Doplňková ochrana pak nastupuje jako náhradní (kompenzační) opatření v případě nemožné obnovy zdroje, jeho funkcí nebo nejsou li dostatečné. Vyrovnávací opatření slouží k vyrovnání přechodných ztrát, k nimž dochází od vzniku ekologické újmy a to až do doby, než dojde k nápravě pomocí primárních případně doplňkových opatření. Správní orgán rozhodne od upuštění takovýchto nápravných opatření a to za předpokladu, že již přijatá nápravná opatření jsou vzhledem k případu zcela dostatečná ve smyslu ochrany lidského zdraví, vody, chráněných druhů a stanovišť nebo by náklady k uvedení do základního stavu zdroje či jeho funkcí byly neúměrné možným získaným přínosům pro životní prostředí. V tomto smyslu pak lze dělit nápravná opatření také na bezprostřední, tedy prováděná ihned po zjištění vzniku ekologické újmy a dlouhodobá kompenzační, která jsou plánovaná.⁸³ Druhou kategorií jsou pak případy ekologické újmy na půdě. Nápravná opatření v případě újmy na půdě jsou volena na základě návrhu vypracovaném příslušným úřadem (zatímco v případě vod, druhů a stanovišť tento návrh předkládá sám provozovatel a úřad ho schvaluje) a to především s cílem zamezit nepříznivým vlivům na lidské zdraví.

---

⁸³ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

3.5. Právní odpovědnost za ekologickou újmu na úseku ochrany přírody, krajiny a biodiverzity

Tato kapitola je zaměřena na samotné jádro tématu diplomové práce a to právní odpovědnost za ekologickou újmu se zaměřením na oblast přírody, krajiny a biodiverzity. Příroda a krajina a v rámci nich také diverzita biologických druhů a ekosystémů jsou významnými prvky v rámci ochrany životního prostředí jako celku s cílem zachování jeho příznivého stavu. Z hlediska problematiky ekologické újmy jsou pak v rámci ochrany přírody a krajiny vyzdvihnuty především chráněné druhy volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a vymezená přírodní stanoviště. Příroda je pojem, jejž nelze jednoduchým způsobem vymezit tak, aby obsahoval vše, co pod tento pojem lze zařadit a to i přesto, že se jedná o pojem nám známý již od dětství a běžně používaný jak laickou, tak odbornou veřejností. Jedno z nejobecnějších vymezení přírody je, že se jedná o vše živé a neživé kolem nás. Jelikož se jedná o provázaný systém, jehož části se navzájem podmiňují a ve vzájemném spolupůsobení tak plní svoje funkce, lze efektivní ochrany přírody docílit pouze prostřednictvím poskytování ochrany přírodě jako celku a ne pouze jejím dílčím částem. Motivačním pohonem ochrany mohou být důvody estetického rázu ve smyslu přírodních krás, jež člověku přinášejí potěšení, etické důvody a pro nás zde nejvýznamnější důvody ekologické především ve smyslu ochrany ekosystémů a biologických druhů v rámci přírody.⁸⁴

3.5.1. Úvod do problematiky

Problematika pojmů především pojmů příroda a krajina, běžně užívaných v každodenní mluvě, činní při snaze o jejich legální definici často potíže. Pojmy příroda, krajina a biodiverzita jsou obecně vymezené v rámci této diplomové práce v kapitole „Vymezení základních pojmů“, z čehož zde budeme vycházet. Před přijetím zvláštního zákona o ekologické újmě zde bylo možné vycházet pro tuto oblast v případě odpovědnosti za ekologickou újmu buď z obecného zákona o životním prostředí, nebo také speciálně pro oblast přírody a krajiny ze zvláštního zákona, zákona č. 114/1992 Sb..

---

⁸⁴ Srov. VIŠŇÁK, Richard. Příroda - no a?. Sedmá generace [online]. 2009, č. 2 [cit. 25. června 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.sedmagerace.cz/text/detail/priroda-no-a>

Zákon o životním prostředí ekologickou újmu poprvé legálně definoval pro účely českého právního prostředí. V tomto zákoně je újma upravena obecně pro účely ochrany životního prostředí a to v rámci odpovědnosti za porušení povinností při ochraně životního prostředí následovně: „Každý, kdo poškozováním životního prostředí nebo jiným protiprávním jednáním způsobil ekologickou újmu, je povinen obnovit přirozené funkce narušeného ekosystému nebo jeho části. Není-li to možné nebo z vážných důvodů účelné, je povinen ekologickou újmu nahradit jiným způsobem (náhradní plnění); není-li to možné, je povinen nahradit tuto újmu v penězích. Souběh těchto náhrad se nevylučuje. Způsob výpočtu ekologické újmy a další podrobnosti stanoví zvláštní předpis.“⁸⁵ Zákon zde předvídá budoucí přijetí zvláštního předpisu pro detailnější úpravu, obsahující také vymezení způsobu výpočtu újmy, což je jedna z nejproblematictějších oblastí. Nutné podotknout, že takový právní předpis přijat nebyl, což lze označit za jeden z důvodů, proč takto vymezené odpovědnosti a nápravných opatření dle zákona o životním prostředí v praxi nebylo téměř ani jednou použito.⁸⁶

Kromě obecného zákona o životním prostředí je zde dále pro ekologickou újmu vzniklou v oblasti přírody, krajiny a biodiverzity možné užít zvláštní zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny. Tento právní předpis pojem ekologické újmy nedefinuje a dokonce ho ani příliš často v textu zákona neužívá, je tak vycházeno z obecné definice zakotvené v zákoně o životním prostředí ve smyslu ekologické újmy jako narušení či ztráty přirozených funkcí ekosystému, přičemž v tomto případě k nim dochází prostřednictvím poškození či narušení vazeb, procesů v rámci složek přírody a krajiny.

V zákoně o ochraně přírody a krajiny nenalezneme zvláštní část zabývající se přímo ekologickou újmou jako imateriální ztrátou na životním prostředí a vychází se tak z ustanovení obsahujících obecně úpravu odpovědnosti na úseku ochrany přírody, konkrétně se jedná o část osmou zákona. Tato část je zaměřena především na oblast administrativně právní odpovědnosti, tedy převážně odpovědnosti za správní delikty, případně přestupky, spočívající v porušení právních povinností a vyvozující příslušné následky (sankce). Ovšem na počátku této části osmé, konkrétně v § 86 nalezneme ustanovení týkající se odstranění

---

⁸⁵ § 27 odst. 1 zákona č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁶ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

následků neoprávněných zásahů ve znění: „Kdo poškodí, zničí nebo nedovoleně změní část přírody a krajiny chráněné podle tohoto zákona, je povinen navrátit ji do původního stavu, pokud je to možné a účelné. O možnosti a podmínkách uvedení do původního stavu rozhoduje orgán ochrany přírody.“⁸⁷ Jedná se o základní ustanovení pro možné uplatnění odpovědnosti za ekologickou újmu a povinnosti její nápravy. Zakotvuje obecnou povinnost každého odstranit újmu na částech přírody a krajiny jako výsledek svého protiprávního jednání, přičemž tato povinnost vzniká přímo ze zákona⁸⁸. V kompetenci správního orgánu je pak posouzení možnosti, účelnosti či například lhůty pro nápravu takové újmy. Zákon zde tedy umožňuje uplatnění odpovědnosti za ekologickou újmu skrze nápravná opatření v podobě vzniku povinnosti primárně navrátit do původního stavu část přírody či krajiny, na nichž byla újma způsobena a dále uvádí, že pokud by takové navrácení nebylo možné či účelné, správní orgán uloží povinnému provést přiměřená náhradní opatření (ve smyslu kompenzace). Povinnost provést kompenzační opatření tak již nevzniká přímo ze zákona, ale na základě vykonatelného správního rozhodnutí. V praxi pak bude nejčastější situace, kdy správní orgán tuto povinnost uloží po uložení sankce za správní delikt či přestupek, které jsou upravené v následujících paragrafech nebo současně s touto sankcí, avšak odpovědnost za ekologickou újmu by bylo možné uplatnit i bez případné deliktní odpovědnosti. „V praxi bývá diskutovaná otázka, zda lze uložit povinnosti podle ust. § 86 odst. 1 a 2 v těch případech, kdy sankční odpovědnost za protiprávní jednání uplynutím času zanikla, což se stává zejména u přestupků. Ustanovení § 86 výslovně neváže možnost rozhodnutí o uvedení do původního stavu či rozhodnutí o náhradním kompenzačním opatření na současné uložení sankce, resp. na trvání deliktní odpovědnosti. Podle našeho názoru v těch případech, kdy odpovědnost za protiprávní jednání zanikne uplynutím času, lze povinnost podle § 86 odst. 1 či 2 uložit, avšak v průběhu řízení musí být bezpečně prokázáno, že k újmě na částech přírody a krajiny došlo v důsledku protiprávního jednání a že se tohoto jednání dopustila osoba, které se povinnost ukládá.“⁸⁹ Je zde třeba upozornit na jistou nesrovnalost mezi odstavcem 1 a 3 § 86 zákona o

---

⁸⁷ § 86 odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁸ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

⁸⁹ MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny, Komentář*, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, 607 s.

ochraně přírody a krajiny, kdy odstavec první hovoří o vzniku povinnost navrácení do původního stavu přímo ze zákona, přičemž odstavec třetí pak hovoří o uložení takovéto povinnosti.⁹⁰ V § 66 zákona o ochraně přírody a krajiny je pak zakotveno zvláštní oprávnění orgánu ochrany přírody uložit fyzické či právnické osobě zákaz činnosti či stanovit podmínky pro výkon činnosti, která je způsobilá přivodit nedovolenou změnu obecně nebo zvláště chráněných částí přírody. V rámci úpravy původního znění zákona docházelo k uplatnění tohoto ustanovení také v případech, kdy již existovalo například povolení pro danou činnost a především z tohoto důvodu byl v rámci novelizace⁹¹ připojen odstavec druhý, jež obsahuje nemožnost uplatnění tohoto ustanovení v případech, kdy již bylo vydáno pravomocné rozhodnutí. To ovšem stěžuje uplatnění právní odpovědnosti a popírá princip odpovědnosti původce a smysl odpovědnosti za ekologickou újmu.

Zásadní změnu pro oblast právní odpovědnosti za ekologickou újmu znamenalo přijetí speciálního zákona o předcházení a nápravě ekologické újmy, jež je v rámci diplomové práce vymezen spolu s definováním ekologické újmy pro jeho účely v příslušné kapitole. Tento zákon je významný mimo jiné pro stanovenou část ochrany přírody, krajiny. Především je to rozmanitost biologických druhů a přírodní stanoviště, jelikož jednou ze zákonem chráněných oblastí ve smyslu odpovědnosti za ekologickou újmu jsou vymezené chráněné druhy volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a vymezená přírodní stanoviště. Zákon o ekologické újmě je ve vztahu k zákonu o ochraně přírody a krajiny zákonem speciálním a jeho úprava má tak v této oblasti ochrany přírody přednost před úpravou dle zákona o ochraně přírody a krajiny.

3.5.2. Vymezení předmětu ochrany dle zákona č. 167/ 2008 Sb. ve vztahu k ochraně přírody, krajiny a biodiverzity

Zákon o ekologické újmě provádějící směrnici Evropské parlamentu a Rady 2004/35/ES tak přináší další střípek do právní úpravy oblasti ekologické újmy mimo jiné i pro vymezené složky přírody a krajiny a to konkrétně chráněné druhy živočichů, rostlin a přírodní stanoviště, jež jsou v něm dále vymezené pro účely tohoto zákona. Pro oblast ochrany přírody a krajiny ve smyslu odpovědnosti

---

⁹⁰ Srov. MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol.: Zákon o ochraně přírody a krajiny, Komentář, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, 607 s.

⁹¹ Novela ve znění zákona č. 350/2012, kterým se mění zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé související zákony s účinností od 1. 1. 2013

za ekologickou újmu je pak tento zákon speciální a tato specialita je oproti jiným složkovým předpisům ochrany životního prostředí, zde tedy konkrétně oproti zákonu o ochraně přírody a krajiny, zakotvena v několika jeho ustanoveních. Konkrétně v případě ochrany přírody a krajiny tomu je především v ustanovení, jež mění, respektive doplňuje tento zákon o nový odstavec ve znění: „*Nápravné opatření podle § 86 se neuloží, pokud bylo k nápravě ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo na přírodních stanovištích vymezených v zákoně o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů vydáno rozhodnutí o uložení nápravného opatření podle zákona o předcházení ekologické újmy a o její nápravě a o změně některých zákonů.*“⁹² Pokud bylo již takové řízení zahájeno, dojde k jeho přerušení.

Zatímco zákon o ochraně přírody a krajiny se vztahuje v případě naplnění zákonných předpokladů ke vzniku ekologické újmy na všechny oblasti ochrany přírody a krajiny, tak jak jsou ochrana a její objekty v zákoně vymezeny, zákon o ekologické újmě je aplikovatelný jen na vymezené přírodní zdroje (tedy také jen na vymezené části přírody) předpokládané výše zmíněnou směrnicí, jež můžeme jmenovat v rámci tří základních kategorií. Jedná se o 1) vodu, 2) půdu a 3) chráněné druhy a stanoviště. Z hlediska hlavního tématu diplomové práce je žádoucí se blíže detailněji zabývat pouze kategorií posledně jmenovanou.

Chráněné druhy volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodní stanoviště jsou pro účely aplikace zákona o ekologické újmě dále vymezeny a nejedná se tedy o jakýkoliv chráněný druh živočichů, rostlin či jakékoliv přírodní stanoviště. Jedná se o takové druhy, které jsou v případě živočichů volně žijícími a v případě rostlin planě rostoucími. Volně žijícím živočichem je živočich, jehož populace se v přírodě udržuje samovolně a není v péči člověka. Planě rostoucí rostlina je jedinec či kolonie druhů, včetně hub, ve smyslu jejich podzemní i nadzemní části, jež se v přírodě udržuje samovolně.⁹³ Následuje ještě další zúžení aplikovatelnosti zákona o ekologické újmě a to ve smyslu chráněných druhů živočichů, rostlin a přírodních stanovišť, jež jsou z určitého hlediska takového významu, že přináší potřebu jejich zvýšené ochrany.

---

⁹² § 23 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

⁹³ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

Chráněné druhy živočichů a rostlin jsou na základě výše uvedeného vymezeny ve třech oblastech. První oblastí, v zákoně o ekologické újmě jmenovanou, jsou druhy ptáků a to dle vymezených ptačích oblastí ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny. Ptačí oblasti jsou pak konkrétně vymezovány nařízeními vlády a to v závislosti na příslušné směrnici Evropského Parlamentu a Rady č. 147/2009/ES ze dne 30. listopadu 2009, o ochraně volně žijících ptáků. Taxativně vyjmenovaný seznam druhů ptáků takto chráněných je k nalezení v nařízení vlády č. 51/ 2005 Sb. Druhou oblastí jsou druhy vymezené dle zájmu Evropských společenství (dnes chápeme ve smyslu Evropské Unie), opět specifikované v zákoně o ochraně přírody a krajiny. Tyto evropsky významné druhy, jež jsou ohrožené, zranitelné, vzácné nebo endemické, se nacházejí na území členských států a jsou specifikovány ve směrnici Rady 92/ 43/ ES, konkrétně v příloze II, IV a V. Zvláště v příloze II zmíněné směrnice jsou vymezeny evropsky významné druhy prioritní, jež vyžadují zvláštní územní ochranu⁹⁴. K vymezení evropsky významných druhů nacházejících se na našem území, byla v českém právním prostředí k provedení některých ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny přijata vyhláška č. 166/ 2005 Sb., která v souvislosti s vytvářením soustavy Natura 2000 obsahuje vymezení nejen těchto evropsky významných druhů, ale také seznam evropsky významných přírodních stanovišť. Třetí oblastí chráněných druhů živočichů a rostlin pro účely zákona o ekologické újmě jsou pak takové druhy, jež stanoví samo Ministerstvo životního prostředí formou vyhlášky. Zmocnění k vydání vyhlášky, která by takto obsahovala vymezení další chráněných druhů rostlin a živočichů, jež nejsou vymezeny v rámci předcházejících oblastí, je zakotvena přímo v zákoně o ekologické újmě. Takové oprávnění má pak sloužit k především k poskytnutí dodatečné ochrany nad rámec druhů a stanovišť vymezovaných jako evropsky významných a rozšířit tak ochranu na druhy a stanoviště specifické pro území České republiky. Takováto vyhláška u nás nebyla doposud vydána.

Obecné vymezení pojmu přírodního stanoviště nalezneme v zákoně o ochraně přírody a krajiny ve znění: „*přírodní stanoviště je přírodní nebo polopřírodní suchozemská nebo vodní plocha, která je vymezena na základě*

---

⁹⁴ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

geografických charakteristik a charakteristik živé a neživé přírody".⁹⁵ Vymezení přírodních stanovišť pro účely zákona o ekologické újmě lze dělit do čtyř oblastí. V první oblasti jsou to přírodní stanoviště v zájmu Společenství, tedy evropsky významná, vymezená dle zákona o ochraně přírody a krajiny jako: „*přírodní stanoviště na evropském území členských států Evropských společenství těch typů, které jsou ohroženy vymizením ve svém přirozeném areálu rozšíření nebo mají malý přirozený areál rozšíření v důsledku svého ústupu či v důsledku svých přirozených vlastností nebo představují výjimečné příklady typických charakteristik jedné nebo více z biogeografických oblastí, a která jsou stanovena právními předpisy Evropských společenství*".⁹⁶ Stejně jako v případě evropsky významných druhů jsou pak z důvodu zvláštní odpovědnosti na jejich ochraně vymezena ještě prioritní přírodní stanoviště (v tomto směru zákon provádí již výše zmiňovanou směrnicí Rady 92/ 43/ ES). Evropsky významná stanoviště nacházející se na území České republiky jsou vymezena v jejich taxativním seznamu ve vyhlášce č. 166/ 2005 Sb., vyhláška Ministerstva životního prostředí, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000. Druhou oblastí jsou území, která jsou biotopem druhů ptáků, pro něž jsou vymezeny ptačí oblasti dle zákona o ochraně přírody a krajiny (viz výše). Pojem biotop je definován také v zákoně o ochraně přírody a krajiny a to ve znění: „*Biotop je soubor veškerých neživých a živých činitelů, které ve vzájemném působení vytvářejí životní prostředí určitého jedince, druhu, populace, společenstva. Biotop je takové místní prostředí, které splňuje nároky charakteristické pro druhy rostlin a živočichů*“.⁹⁷ V České republice provádí Agentura pro ochranu přírody a krajiny mapování jednotlivých biotopů, v souvislosti se soustavou Natura 2000 je pak pro orgány ochrany přírody dokonce vymezena v zákoně povinnost sledovat stav těchto evropsky významných lokalit a ptačích oblastí a následně předávat informace Ministerstvu životního prostředí, které vypracuje zprávu o dodržování zákonných opatření na ně se vztahujících. Třetí oblastí pro vymezení pojmu přírodní stanoviště pro účely zákona o ekologické újmě je území, jež jsou biotopem pro některý druh

---

⁹⁵ § 3 odst. 1 písm. n zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁶ § 3 odst. 1 písm. o zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

⁹⁷ § 3 odst. 1 písm. k zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

chráněného volně žijícího živočicha či planě rostoucí rostliny, jež je zároveň vymezen jako druh evropsky významný v zákoně o ochraně přírody a krajiny (respektive v prováděcí vyhlášce – viz výše). Čtvrtá oblast zahrnuje přírodní stanoviště ve smyslu míst, kde dochází k rozmnožování a odpočinku druhů vyžadujících přísnou ochranu, jak sám uvádí zákon o ekologické újmě. Konkrétní druhy, jimž je třeba poskytnout přísnou ochranu, nalezneme v taxativním výčtu ve vyhlášce č. 166/ 2005 v Příloze číslo dvě, části B.⁹⁸

Z hlediska výše uvedeného je žádoucí bližší vysvětlení pojmu Natura 2000. Předpoklad pro vytvoření soustavy Natura 2000 v jednotlivých členských státech je zakotven ve směrnici Rady 92/ 43/ EHS ze dne 21. května 1992 o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. V úvodu této směrnice je vymezován důraz zájmu Společenství na ochraně životního prostředí, zachování udržitelného rozvoje a biologické rozmanitosti, přičemž je zde upozorňováno na stále se zhoršující stav přírodních stanovišť a ohrožení druhů, ztrátu biologické diverzity, což vede tak potřebě zajistit jejich řádnou ochranu jako přírodního bohatství na úrovni evropské. U nás je stanovení podmínek pro vytváření soustavy Natura 2000 upraveno v rámci zákona o ochraně přírody a krajiny, konkrétně v části čtvrté. Samotný pojem je také v úvodu definován. „*Natura 2000 je celistvá evropská soustava území se stanoveným stupněm ochrany, která umožňuje zachovat typy evropských stanovišť a stanoviště evropsky významných druhů v jejich přirozeném areálu rozšíření ve stavu příznivém z hlediska ochrany nebo popřípadě umožní tento stav obnovit. Na území České republiky je Natura 2000 tvořena vymezenými ptačími oblastmi a vyhlášenými evropsky významnými lokalitami.*“⁹⁹ Jak je vymezeno, v České republice je soustava Natura 2000 tvořena dvěma základními oblastmi a to tzv. evropsky významnými lokalitami a ptačími oblastmi. Ptačí oblasti jsou vysvětleny v rámci práce výše. Evropsky významná lokalita je v zákoně o ochraně přírody a krajiny vymezena jako lokalita zařazená nejprve do seznamu národního, přičemž je třeba následovného zařazení do seznamu evropského. Dále je jí tzv. sporná lokalita, jež splňuje podmínky pro zařazení do seznamu národního, ovšem tam zařazena nebyla a zároveň se v této lokalitě nachází nějaký prioritní chráněný

---

⁹⁸ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

⁹⁹ § 3 odst. 1 písm. r zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

druh či prioritní stanoviště. V tomto případě dochází k jednání České republiky a Evropské komise o jejím zařazení do evropského seznamu nebo je tak rozhodnuto Radou Evropské Unie. A samozřejmě je jí lokalita do evropského seznamu zařazená. „*Jako evropsky významné lokality budou do národního seznamu zařazeny ty lokality, které v biogeografické oblasti nebo oblastech, k nimž náleží, významně přispívají k udržení nebo obnově příznivého stavu alespoň jednoho typu evropských stanovišť nebo alespoň jednoho evropsky významného druhu z hlediska jejich ochrany, nebo k udržení biologické rozmanitosti biogeografické oblasti. U druhů živočichů vyskytujících se v rozsáhlých areálech evropsky významné lokality odpovídají vybraným místům v přirozeném areálu rozšíření těchto druhů, jež se vyznačují fyzikálními a biologickými faktory nezbytnými pro jejich život a rozmnožování.*“¹⁰⁰ Takovéto vymezení je zde především z důvodu zajištění předběžné ochrany lokalit, před jejich případným zařazením do evropského seznamu a jsou tak již v rámci seznamu národního či jako tzv. sporné lokality chráněny před poškozováním. Národní seznam evropských lokalit vyskytujících se na našem území je vyhlášován nařízením vlády, přičemž v současnosti je to nařízení vlády č. 318/2013 Sb. ze dne 14. října 2013, o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit.

3.5.3 Předpoklady vzniku ekologické újmy na chráněných druzích a přírodních stanovištích dle zákona č. 167/2008 Sb.

V případě ekologické újmy, na níž se má aplikovat zákon o ekologické újmě, nepostačuje, aby tyto chráněné objekty byly ohroženy či narušeny jakýmkoliv možným způsobem. Musí samozřejmě dojít k naplnění zákonných předpokladů, jež vymezují hranici, kdy se již jedná o újmu ekologickou či alespoň její hrozbu a uplatní se tedy i odpovědnost v této oblasti. Z dikce zákona o ekologické újmě obecně vyplývá, že se musí jednat o nepříznivou měřitelnou změnu přírodního zdroje či takové zhoršení jeho funkce projevující se přímo či nepřímo na tomto zdroji¹⁰¹, v tomto případě tedy na výše vymezených chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovištích. Pro tyto přírodní zdroje pak zákon takovou změnu či zhoršení konkrétně popisuje jako případy závažných nepříznivých účinků na dosahování

¹⁰⁰ § 45a odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰¹ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

nebo udržování příznivého stavu ochrany takových druhů nebo stanovišť. Vystává otázka posouzení, jakým stavem je příznivý stav ochrany v případě druhů a stanovišť, kdy se jedná o účinky v nepříznivém smyslu závažné a kdy tyto vedou ke vzniku odpovědnosti dle zákona o ekologické újmě a v neposlední řadě jmenování kritérií pro posuzování vlivu takovýchto nepříznivých účinků a jejich významu na dosahování či udržení příznivého stavu.

Pro otázku vzniku odpovědnosti za ekologickou újmu, zejména uplatnění preventivních a nápravných opatření v jejích mezích, je podstatné nejen vymezení pojmu příznivý stav ochrany druhu a stanoviště, ale také samotný pojem stav ochrany. „*Stavem ochrany chráněného druhu volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin je souhrn vlivů na daný druh, které mohou ovlivnit jeho dlouhodobé rozšíření a hojnost jeho populací v závislosti na konkrétním případě v rámci území České republiky nebo v jeho přirozeném areálu.*“¹⁰² „*Stavem ochrany přírodního stanoviště je souhrn vlivů na přírodní stanoviště a jeho typické druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, které mohou ovlivnit jeho dlouhodobé přirozené rozšíření, strukturu a funkce i dlouhodobé přežití jeho typických druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin v závislosti na konkrétním případě v rámci území České republiky nebo v jeho přirozeném rozsahu.*“¹⁰³ Příznivý stav v případě chráněných druhů je popsán třemi způsoby a to tak, že z hlediska populační dynamiky vyplývá dlouhodobá životaschopnost druhu, dále jako stav, kdy přirozený areál druhu není z hlediska rozšiřování omezován a stav, kdy existují stanoviště dostatečná rozlohou ve smyslu dlouhodobého i budoucího zachování druhu¹⁰⁴. V případě příznivého stavu přírodního stanoviště jej zákon také vymezuje ve třech oblastech. Zaprvé jako stav, kdy přirozený areál z hlediska jeho plochy je stále se zvětšující nebo alespoň ustálený. Dále jsou zde zvláštní funkce a struktura významné pro jeho zachování a tyto jsou předpokládány i z hlediska dlouhodobého. V poslední řadě je příznivý stav stanoviště vymezen skrz chráněné druhy typické pro toto stanoviště za předpokladu, že stav těchto druhů je příznivý tak, jak je vymezeno výše¹⁰⁵.

---

¹⁰² § 2 písm. d zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰³ § 2 písm. e zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁴ § 2 písm. f zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁵ § 2 písm. g zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

Vymezení těchto pojmů vychází z již známé směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/ 35/ ES, která jejich definování pro účely zákona o ekologické újmě předpokládá. Ovšem pojmy příznivý stav ochrany druhu i stanoviště jsou obdobně vymezené také v zákoně o ochraně přírody a krajiny, jelikož v případě těchto definic došlo k doslovnému převzetí ze starší směrnice 92/ 43/ EHS.¹⁰⁶ V praxi je vymezení stavu ochrany druhu, stanoviště a příznivého stavu otázkou především biologickou, nikoliv právního výkladu, proto záleží na konkrétních orgánech ochrany přírody daného státu, jejich odborném posouzení, podkladech, jež mají k dispozici. Z tohoto hlediska je pak velice důležitý monitoring druhů a stanovišť, přičemž zde je svým rozsahem o něco širší, než ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny (§ 45f zákona). Pro vymezení, především příznivého stavu, musí být tedy monitorovány i skutečnosti další, například přirozený areál šíření druhů, který tak může vést až za hranice České republiky.¹⁰⁷

V rámci ustanovení o základních pojmech zákon o ekologické újmě vymezuje nepříznivé účinky, které nevedou k odpovědnosti za tuto újmu ve smyslu zmíněného zákona, za předpokladu, že k nim dochází při vymezených provozních činnostech. Jedná se tak o způsob vymezení v negativním smyslu. Uvádí zde oblasti provozních činností s odkazem na konkrétní paragrafy zákona o ochraně přírody a krajiny, jež zahrnují činnosti, ke kterým byl provozovatel na základě vymezených ustanovení zákona oprávněn. Jedná se obecně o tři případy. Prvním je oprávněný odchylný postup a jednání při ochraně ptáků ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny, jež také obecně jmenuje zakázané činnosti z důvodu zajištění jejich ochrany. Dochází tak k provedení směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 147/2009/ES, jež sama připouští tuto speciální úpravu na národní úrovni, kdy orgán ochrany přírody rozhodnutím nebo také opatřením obecné povahy (v případě blíže neurčeného okruhu osob, jichž se bude odchylný postup týkat) stanoví výjimky ze zakázané činnosti. Ke schválení odchylného postupu zde dojde za splnění zákonných předpokladů, jimiž jsou především skutečnosti, že neexistuje jiné uspokojivé řešení a nutnost existence některého druhu zájmu, jež jmenuje zákon (např. ochrana veřejného zdraví, veřejné

---

¹⁰⁶ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

¹⁰⁷ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

bezpečnosti, ochrana druhu volně žijícího živočicha či planě rostoucí rostliny a další).

Druhým případem je takové jednání provozovatele a jeho následky, které se opírají o schválený plán či koncepci ohledně jejich dopadu na dané území a stav jeho ochrany ve smyslu zákona o ochraně přírody a krajiny. Základem je ustanovení, které zakotvuje zajištění posouzení vlivů koncepcí, plánů na území soustavy Natura 2000. *„Jakákoliv koncepce nebo záměr, který může samostatně nebo ve spojení s jinými významně ovlivnit příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti, podléhá hodnocení jeho důsledků na toto území a stav jeho ochrany z uvedených hledisek. To se nevztahuje na plány péče zpracované orgánem ochrany přírody pro toto území.“*¹⁰⁸ Všechny takové záměry, koncepce pak podléhají schválení příslušného státního orgánu. Zjednodušeně lze tento proces popsat tak, že v případě plánovaného záměru či koncepce je třeba si vyžádat stanovisko orgánu ochrany přírody k posouzení jejich důsledků, přičemž v případě rozhodnutí, jež nevylučuje významný vliv na výše zmíněné oblasti, následuje hodnocení a posuzování dle zvláštního zákona č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (dále jen zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů. *„Orgán, který je příslušný ke schválení koncepce nebo záměru uvedeného v § 45h, jej může schválit, jen pokud na základě stanoviska podle právních předpisů o posuzování vlivů na životní prostředí taková koncepce nebo záměr nebude mít významný negativní vliv na příznivý stav předmětu ochrany nebo celistvost evropsky významné lokality nebo ptačí oblasti.“*¹⁰⁹ Výjimkou jsou případy, kdy je třeba k takové koncepci či záměru přistoupit, i přesto, že byl shledán jeho negativní vliv ve výše definovaném smyslu, a to především je-li shledán převažující naléhavý veřejný zájem a není možné přistoupit k jiné variantě řešení bez negativního vlivu. Kromě těchto podmínek musí být také zajištěno přijetí tzv. kompenzačních opatření, která mají tento negativní vliv koncepce či záměru vyvážit. *„Kompenzačními opatřeními pro účely koncepce se rozumí zajištění možnosti nahradit lokalitu dotčenou realizací koncepce v obdobném rozsahu a kvalitě a se stejnou mírou závaznosti a konkrétnosti, jakou má schvalovaná koncepce nebo její jednotlivé části. Kompenzačními opatřeními pro účely záměru se rozumí vytvoření podmínek*

¹⁰⁸ § 45h odst. 1 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁹ § 45i odst. 8 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

*pro zachování nebo zlepšení záměrem ovlivněných předmětů ochrany ve stejné lokalitě nebo nahrazení lokality jinou lokalitou v obdobném rozsahu a kvalitě.*¹¹⁰

O přijetí těchto kompenzačních opatření je pak členský stát, zde tedy Česká republika, povinna informovat Komisi. Za těchto předpokladů se pak zvolí způsob záměru či koncepce negativně ovlivňující stav předmětu ochrany a celistvost zmíněných lokalit v co nejmenším možném rozsahu ze všech možných variant. Specificky je zde vymezena úprava pro lokality s prioritními stanovišti či s prioritními druhy, kdy jako hlediska veřejného zájmu pro posouzení převážení negativního vlivu koncepcí a záměrů posuzujeme pouze argumenty veřejného zdraví, veřejné bezpečnosti a příznivé důsledky nesporného významu pro životní prostředí, případně i jiné, jež musí být ovšem v souladu se stanoviskem Komise, o jehož vydání v daném případě požádá Ministerstvo životního prostředí.

Třetím případem vyloučení odpovědnosti dle zákona o ekologické újmě je jednání v souladu s rozhodnutím či opatřením obecné povahy (v případě předem neurčeného počtu osob), které obdobným způsobem jako v případě prvním obsahuje povolené odchylky od činností zakázaných, zde konkrétně výjimky ze zákazů u památných stromů a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů v rámci jejich ochrany dle zákona o ochraně přírody a krajiny. Přijetí výjimky je opět možné jen za splnění zákonných předpokladů, jimiž zde obecně jsou jiný veřejný zájem převyšující zájem ochrany přírody či samotný zájem na ochraně přírody. U zvláště chráněných druhů v zájmu Společenství jsou tyto podmínky ještě zpřísněny a pro výjimku ze zakázané činnosti, vymezené k jejich ochraně, je třeba přítomnost alespoň jedné z oblastí zájmů jmenovaných v zákoně o ochraně přírody a krajiny (veřejné zdraví, veřejná bezpečnost, ochrana druhu volně žijícího živočicha či planě rostoucí rostliny a další), neexistence jiného uspokojivého řešení a skutečnost, že nedojde k nepříznivému dopadu na dosažení či udržení příznivého stavu druhu.

Posuzování závažných nepříznivých účinků a jejich významu na příznivý stav zdroje je zakotveno podrobně v Příloze číslo 3 zákona o ekologické újmě. *„Význam jakékoliv ekologické újmy, která má nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu ochrany přírodních stanovišť nebo chráněných druhů, musí být posuzován z hlediska stavu jejich ochrany s ohledem na základní stav v době vzniku ekologické újmy a s přihlédnutím k jejich funkcím spočívajícím*

---

¹¹⁰ § 45i odst. 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

v poskytování jimi vytvářených výhodných možností, a k schopnosti jejich přirozené obnovy. Výrazně nepříznivé změny základního stavu se určují podle měřitelných údajů¹¹¹ (zejména je to počet jedinců chráněného druhu, oblast výskytu, význam konkrétního jedince či poškozené oblasti pro chráněné druhy či přírodní stanoviště, vzácnost takového druhu či stanoviště, rozmnožovací schopnosti, životaschopnost či schopnost přirozené obnovy v případě stanoviště a schopnost zotavení, poté co došlo k újmě). Obligatorně je pak význam vyjádřen jako závažný v případech, kdy dojde k prokázání účinků újmy na lidské zdraví. V příloze číslo 3 jsou ovšem dále uvedeny také další nepříznivé účinky, jež nemusí být považovány za závažné a vedoucí tak k odpovědnosti dle zákona o ekologické újmě. Výčet obsahuje „nepříznivé odchylky, které jsou menší než přirozené fluktuace považované za normální pro příslušný chráněný druh nebo přírodní stanoviště, nepříznivé odchylky způsobené přirozenými příčinami nebo vyplývající ze zásahů souvisejících s normální správou lokalit, jak jsou vymezeny v záznamech o přírodních stanovištích nebo cílových dokumentech anebo jak byly prováděny v minulosti vlastníky nebo provozovateli, změna na chráněných druzích nebo přírodních stanovištích, u kterých se prokáže, že se z ní zotaví v krátké době bez potřeby jiného zásahu do takového stavu, který má výhradně působením dynamiky chráněného druhu nebo chráněného stanoviště za následek stav, který se považuje za rovnocenný nebo lepší než byl základní stav“.¹¹²

Dle výše uvedeného je třeba také vysvětlit pojem základní stav, z něhož se u posuzování účinků ekologické újmy vychází. Je definován pomocí časového hlediska, kdy základním stavem je takový stav, který u daného přírodního zdroje a jeho funkcí byl v době vzniku ekologické újmy na tomto zdroji či jeho funkcích a na základě informací, jež jsou k dispozici, se předpokládá, že by takový stav zůstal zachován ve své původní podobě, pokud by ekologická újma nenastala. V praxi se základní stav zjišťuje především dle ustanovení zvláštních zákonů pro různé přírodní zdroje. V případě chráněných druhů volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovišť ve smyslu zákona o ekologické újmě můžeme uvést především § 67 zákona o ochraně přírody a krajiny, na jehož

---

¹¹¹ Příloha č. 3 odst. 1, Kritéria pro posouzení významu účinků na dosahování nebo udržování příznivého stavu chráněných druhů a přírodních stanovišť [k § 2 písm. a) bod 1] zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

¹¹² Příloha č. 3 odst. 2, Kritéria pro posouzení významu účinků na dosahování nebo udržování příznivého stavu chráněných druhů a přírodních stanovišť [k § 2 písm. a) bod 1] zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

základě probíhá přírodovědný průzkum a biologické hodnocení a také § 45f téhož zákona, který je podkladem pro monitoring stavu chráněných druhů a stanovišť, jež je prakticky svěřen do rukou Agentury pro ochranu přírody a krajiny.¹¹³ Je žádoucí poznamenat, že monitoring prováděný pro účely zákona o ekologické újmě svým rozsahem přesahuje monitoring prováděný pro účely zákona o ochraně přírody a krajiny. Jedná se především o možný přesah za hranice státu při sledování přirozeného areálu rozšíření druhu, ale také větší rozsah z hlediska sledovaných hodnot (například rozmnožovací schopnosti, počet jedinců, jejich hustota a další jevy vymezené v příloze číslo 3 zákona o ekologické újmě pro potřeby posuzování nepříznivých vlivů újmy na tyto zdroje).¹¹⁴ Obnovou, zahrnující také obnovu přirozenou, se rozumí návrat poškozeného přírodního zdroje či jeho zhoršené funkce do původního stavu¹¹⁵. Takto obnovu zákon o ekologické újmě ovšem definuje pro přírodní zdroje ve smyslu vod a chráněných druhů živočichů, rostlin a přírodní stanoviště. V rámci půdy obnovu vymezuje prostřednictvím snahy o odstranění nepříznivých účinků na lidské zdraví. Důvodem pro takto odlišné definování pojmu obnova pro přírodní zdroje je především fakt, že postup a primární způsoby nápravy ekologické újmy jsou pro tyto zdroje také upraveny odlišně.

3.5.4. Preventivní a nápravná opatření

Základem při uplatnění odpovědnosti za ekologickou újmu jsou opatření, která mají za cíl této újmě předcházet nebo ji napravit v případě, že se nepodařilo jí zabránit a došlo tak k jejímu vzniku. Jak bylo popsáno výše, ekologická újma, tedy také újma na úseku přírody, krajiny a biodiverzity, a právní odpovědnost za ní jsou v našem právním prostředí uplatňovány především dle zvláštních složkových předpisů a předpisů upravujících jednotlivé ekosystémy, přičemž toto v praxi nezměnilo ani přijetí zákona o ekologické újmě, předpisu k těmto v poměru speciálním pro oblast ochrany vymezených přírodních zdrojů. Preventivní a nápravná opatření na úseku ochrany přírody, krajiny a pro ochranu biodiverzity tak mohou být uplatňována především dle dvou základních úprav a to

---

¹¹³ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

¹¹⁴ Srov. STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

¹¹⁵ § 2 písm. p zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

zákona o ochraně přírody a krajiny nebo dle zákona o ekologické újmě, přičemž tento zákon se vztahuje pouze na v něm vymezené části přírody, vymezené přírodní zdroje.

Jak již bylo napsáno výše, v případě zákona o ochraně přírody a krajiny je významný především § 86, který zakotvuje obecnou povinnost provést nápravná opatření v případech poškození, zničení či nedovolené změny přírody a krajiny a to primárně formou naturální restituce, pokud nelze, tak přiměřenými kompenzačními opatřeními. Na rozdíl od zákona o životním prostředí zde tedy zákon neuvádí možnou náhradu v penězích. Zvláštní skupinou jsou pak opatření přijímaná k odstranění zjištěných ztrát, která jsou ukládána v rámci státního dozoru příslušným správním orgánem, přičemž ekologická újma z protiprávního jednání zde ještě nemusela vzniknout a jedná se tak i o opatření preventivní.¹¹⁶ Zákon také upravuje, kromě obecných nápravných opatření, v různých paragrafech speciální případy, kdy již nejde o uplatnění režimu odpovědnosti, nedochází totiž k porušení právních povinností, ovšem mají význam pro ekologickou újmu v této oblasti z hlediska nápravy. Jedná se o kompenzační opatření například v případě povoleného kácení dřevin, při kterém dochází k ekologické újmě a tato opatření jsou orgánem ochrany přírody ukládána s cílem tuto újmu vyrovnat. V uvedeném příkladu povoleného kácení dřevin jsou to především kompenzační opatření v podobě náhradní výsadby¹¹⁷, případně i povinnost následné péče o tyto dřeviny. Jiným příkladem těchto kompenzačních opatření je jejich povinné stanovení, tedy uložení a zajištění opatření v rámci schvalování koncepcí a záměrů s negativním vlivem na soustavu Natura 2000, jak je vymezeno v § 45i zákona o ochraně přírody a krajiny.¹¹⁸ Cílem je zde nezbytné zajištění celkové soudržnosti soustavy ptačích oblastí a evropsky významných lokalit (soustava Natura 2000)¹¹⁹. Základním rozdílem těchto kompenzačních opatření od nápravných opatření dle § 86 je tedy fakt, že zde se jedná o chování v souladu s právem a újma tedy vzniká legálně.

---

¹¹⁶ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

¹¹⁷ § 9 zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

¹¹⁸ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

¹¹⁹ Srov. MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny, Komentář*, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, 607 s.

Zákon o ekologické újmě je vystaven na základech prevence a nápravy. Obecná povinnost provozovatele k provádění preventivní opatření k předcházení a nápravných opatření k nápravě ekologické újmy je zakotvena již v § 3 tohoto zákona. Vznik povinnosti přijmout preventivní a nápravná opatření je ovlivněn rozlišováním na odpovědnost provozovatele, k níž není třeba porušení právní povinnosti ani zavinění, jak je obecně vymezena odpovědnost pro provozní činnosti dle přílohy č. 1 zákona, a odpovědnost provozovatele, jež vzniká v případech porušení právních předpisů. Druhý typ vymezené odpovědnosti se vztahuje se na provozní činnosti v příloze neuvedené a to pouze v případech, kdy k újmě dojde na chráněných druzích volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovištích, přičemž *„právním předpisem, jehož porušením dochází ke vniku tohoto typu odpovědnosti, může být právní předpis na ochranu životního prostředí nebo právní předpis, který reguluje provozování provozních činností neuvedené v příloze č. 1 k zákonu o ekologické újmě“*.¹²⁰ Zde to je především zákon o ochraně přírody a krajiny obsahující obecnou ochranu výše vymezených přírodních zdrojů. Je tak patrné zvýšení ochrany těchto přírodních zdrojů, kdy je rozšiřován dosah uplatnění opatření dle zákona o ekologické újmě na případy ostatních provozních činností v režimu subjektivní odpovědnosti.

Preventivní opatření jsou obecně pro oblast ochrany před vznikem ekologické újmy velmi významná a stejně tak je tomu v případě chráněných druhů živočichů, rostlin a přírodních stanovišť. Tato opatření nejsou pro oblast druhů a stanovišť v rámci zákona o ekologické újmě zvlášť upravena a platí tedy jeho obecná ustanovení. Mnohá preventivní opatření jsou zakotvena především v rámci ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny. Dle zákona o ekologické újmě sem řadíme opatření přijímaná v případě bezprostřední hrozby ekologické újmy, přičemž v rámci jiných předpisů existují i taková preventivní opatření, která se ukládají, i když ekologická újma zatím nehrozí, mají tak smysl všeobecné prevence. S povinností provozovatele přijímat preventivní opatření k odvrácení újmy úzce souvisí také povinnost informační především o vzniku bezprostřední újmy, přijatých opatřeních a také případný neúspěch v odstranění této újmy

---

¹²⁰ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

preventivním opatřením a jiné. Správní orgán tyto informace může také sám vyžadovat.¹²¹

Nápravná opatření jsou v zákoně o ekologické újmě vymezena obecně a dále pak zákon zvláště upravuje povinnost přijmout nápravné opatření pro oblast chráněných druhů volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin, přírodních stanovišť a vody, konkrétně v rámci přílohy č. 4 zákona. Zvláště také upravuje kategorii náprav na půdě. Ve zmíněné příloze číslo 4 zákona jsou pak uvedeny formy nápravných opatření a především jakýsi rámec pro určení nejvhodnějšího opatření v daném případě. Prioritně dochází ke snaze obnovit základní stav poškozeného chráněného druhu živočicha, rostliny či přírodního stanoviště nebo jejich funkcí. Pokud takováto primární náhrada nepostačuje k navrácení do základního stavu zdroje či jeho funkcí, přistupuje nápravné opatření doplňkové. *„Účelem doplňkové nápravy je poskytnout podobnou úroveň přírodních zdrojů nebo jejich funkcí, včetně zdrojů nebo funkcí na náhradní lokalitě, je-li to vhodné, které by byly bývaly poskytnuly, kdyby poškozená lokalita byla bývala vrácena do svého základního stavu. Kde je to možné a vhodné, náhradní lokalita by měla být geograficky spojena s poškozenou lokalitou a měl by být brán zřetel na zájmy postižené populace.“*¹²² Zde můžeme najít rozdíl mezi úpravou pro uplatnění nápravných opatření dle zákona o ekologické újmě, kde může být souběžně přijato opatření s cílem obnovit základní stav spolu s doplňkovým kompenzačním opatřením a dle zákona o ochraně přírody a krajiny, kdy v případě, že naturální restituce není možná či účelná, následuje kompenzační opatření samotné a nedochází tak k souběhu obnovy původního stavu a náhradního opatření. V zákoně o ekologické újmě jsou navíc ještě upravena opatření vyrovnávací, užívaná pro překlenutí období od vzniku újmy do doby, než je újma napravena opatřeními předešlými. *„Vyrovnávací náprava se provádí s cílem vyrovnat přechodné ztráty přírodních zdrojů a funkcí čekajících na obnovu. Toto vyrovnání je složeno z dalších zlepšení chráněných přírodních stanovišť a druhů nebo vody buď na poškozené lokalitě, nebo na náhradní lokalitě. Neobsahuje finanční*

---

¹²¹ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

¹²² Příloha č. 4 bod 2.2, Náprava ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, přírodních stanovištích a na vodách [k § 7 a § 10] zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

*náhradu veřejnosti.*¹²³ Zákon o ekologické újmě v příloze číslo 4 v tomto smyslu uvádí a definuje termín přechodných ztrát. V důsledku ekologické újmy na chráněných druzích a stanovištích dochází samozřejmě k dopadu na přírodní zdroje ostatní. Poškozené zdroje či jejich funkce nejsou schopny plnit svou klasickou úlohu či pozitivně sloužit ostatním zdrojům a je tak třeba dočasně zajistit vyrovnaní těchto ztrát. Při volbě nejvhodnějšího nápravného opatření dochází, mimo výše uvedené a mimo jiná kritéria stanovená pro stanovení jednotlivých druhů nápravných opatření, k posuzování konkrétních opatření dle vymezených kritérií, kterými jsou například dopad na lidské zdraví, náklady, pravděpodobnost úspěchu, míru prospěchu pro složky přírodního zdroje, jeho funkce a jiné. Orgánem příslušným k řízení dle zákona o ekologické újmě je zpravidla Česká inspekce životního prostředí a dotčenými orgány v případě chráněných druhů živočichů, rostlin a přírodních stanovišť jsou Správy národních parků, Správy chráněných krajinných oblastí a především orgány ochrany přírody, kterými jsou obecní úřady obcí s rozšířenou působností ve smyslu § 77 zákona o ochraně přírody a krajiny.

V této práci již bylo několikrát upozorněno na fakt, že impulsem pro přijetí zákona o ekologické újmě byla povinnost implementovat směrnici Evropského parlamentu a Rady 2004/ 35/ ES, která tedy, jak plyne ze samotné podstaty směrnice, vytyčila cíle, jichž musí být v rámci národních úprav dosaženo, přičemž způsob, jakým tak bude učiněno, záleží na konkrétním členském státě. U nás tak byl přijat zcela nový zákon o ekologické újmě v postavení speciálním k již existujícím složkovým předpisům. Ovšem tato směrnice obecně nebrání členskému státu, aby v rámci své národní úpravy zachoval či přijal pro oblast prevenci a nápravu škod na životním prostředí úpravu přísnější, což ale v případě české právní úpravy nebylo využito.

---

¹²³ Příloha č. 4 bod 2.3, Náprava ekologické újmy na chráněných druzích volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin, přírodních stanovištích a na vodách [k § 7 a § 10] zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

4. Vztah zákona o předcházení ekologické újmě a její nápravě a zákona o ochraně přírody a krajiny z hlediska jejich aplikace

Zatímco hlavním podnětem pro přijetí zákona o ekologické újmě byla nutnost implementace obsahu příslušné směrnice do národního právního řádu, v případě zákona o ochraně přírody a krajiny se jedná o předpis přijatý již v roce 1992, tedy v době, kdy byl přijat také zákon o životním prostředí a jednalo se o porevoluční období typické pro právní úpravy týkající se životního prostředí, jeho jednotlivých složek a oblastí v podobě zvláštních předpisů k zajištění a především zvýšení úrovně jejich ochrany.

Základní ustanovení upravující obecně vztah zákona o ekologické újmě ke zvláštním právním předpisům upravujících jednotlivé složky životního prostředí či určité druhy ekosystémů se nachází ve společných a přechodných ustanovení zákona o ekologické újmě ve znění: *„Pokud tento zákon nestanoví jinak, postupuje se při ukládání preventivních nebo nápravných opatření podle zvláštních právních předpisů. Příslušný správní orgán rozhodující o preventivních opatřeních nebo nápravných opatřeních podle zvláštního právního předpisu si může vyžádat vyjádření příslušného orgánu, zda jde o ekologickou újmu nebo její bezprostřední hrozbu podle tohoto zákona. Pokud v žádosti uvede, že jde o věc, která nesnese odkladu, poskytne příslušný orgán své vyjádření do 1 dne od obdržení žádosti o vyjádření.“*¹²⁴ Tímto zvláštním předpisem je v případě chráněných druhů volně žijících živočichů, planě rostoucích rostlin a přírodních stanovišť zákon o ochraně přírody a krajiny. Výše uvedené ustanovení má za cíl stanovit pro případy, kdy jsou naplněny zákonné předpoklady ekologické újmy, přednostní uplatnění odpovědnosti a především preventivní a nápravných opatření dle zákona o ekologické újmě, přičemž pokud tyto předpoklady naplněny nejsou, zůstává zachována ochrana v rámci složkových předpisů. Konkrétně je vztah zákona o ochraně přírody a krajiny a zákona o ekologické újmě vymezen v části druhé, §23 zákona o ekologické újmě, jež obsahuje změny zákona o ochraně přírody a krajiny, kdy tímto je do § 86 přidán odstavec pátý přímo vymezuující výše zmiňovanou specialitu zákona o ekologické újmě pro ukládání nápravných opatření. Jsou zde upraveny dvě základní oblasti případů. První je situace, že již bylo vydáno rozhodnutí o nápravném opatření dle zákona o ekologické újmě, kdy

---

¹²⁴ § 21 odst. 3 zákona č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

řízení dle § 86 zákona o ochraně přírody a krajiny není vůbec zahájeno. Druhým případem je takový, že dle § 86 již zahájeno řízení bylo, ovšem případ naplňuje zákonné znaky ekologické újmy dle speciálního zákona o ekologické újmě a je tak třeba při ukládání nápravných opatření postupovat dle něj a takové řízení zahájit, přičemž původní řízení je pak z těchto důvodů přerušeno. Vymezení vztahu preventivních opatření mezi těmito dvěma předpisy pak není výslovně upraveno, vztahuje se na ně tak v základu obecné ustanovení o specialitě zákona o ekologické újmě a přednostně ukládání opatření dle něj.¹²⁵

Zákon o ekologické újmě přináší nově v rámci své úpravy prvky, které dosud nebylo možné použít pro ochranu oblastí přírody. Jako základní novoty lze jmenovat především zakotvení primárně objektivní odpovědnosti vztahující se na výkon provozních činností v příloze č. 1 jmenovaných, zatímco dle zákona o ochraně přírody a krajiny jsou nápravná opatření dle §86 ukládána za nepovolené jednání, tedy jen v případech porušení právní povinnosti.¹²⁶ Novinkou je také samotné vymezení určitých rizikových činností, jež často souvisejí se vznikem ekologické újmy, a je zde třeba uplatnění zpřísněné odpovědnosti. Jiným rozdílem těchto úprav je rozšíření forem nápravných opatření v zákoně o ekologické újmě, který například navíc upravuje vyrovnávací opatření k vyrovnání přechodných ztrát, o čemž se opět zákon o ochraně přírody a krajiny nezmiňuje a neupravuje obecně ani jiné obdobné opatření. Zároveň může dojít k souběhu těchto opatření a zákon o ekologické újmě tak například nevyklučuje ani současné uložení primárního a kompenzačního opatření oproti zákonu o ochraně přírody a krajiny, kde je buď uloženo opatření s cílem navrácení do původního stavu, nebo přiměřené náhradní opatření, nikoliv ovšem obě současně. Významné novoty obsahuje v oblasti náhrady nákladů potřebných k přijetí preventivních a nápravných opatření. Obecně tyto náklady, které zahrnují také náklady na monitoring či náklady na zjištění a posouzení újmy, nese provozovatel, který újmu či její bezprostřední hrozbu způsobil a to i v případech, kdy tato opatření zajistí příslušný správní orgán, pokud nedojde ke zproštění dle zákonných liberačních důvodů. V této oblasti je pak novinkou především povinné finanční

---

¹²⁵ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmě a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání, Praha, Leges, 2009, 333 s.

¹²⁶ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

zajištění pro určitý typ provozovatelů (dle provozních činností v příloze č. 1 s výjimkami), jež v rámci zákona nabylo účinnosti později a to 1. 1. 2013. Základem je finanční zajištění, které musí rozsahem po celou dobu výkonu provozní činnosti provozovatele odpovídat rozsahu potencionálních nákladů a intenzitě nebo závažnosti rizika ekologické újmy.¹²⁷

I přes snahy zákona o ekologické újmě přinést posun v oblasti nápravy ekologické újmy na vymezených zdrojích v praxi rozsáhlé změny nepřinesl. Důkazem je skutečnost, že dosud nebyl na území České republiky evidován ani jediný případ ekologické újmy a uplatnění odpovědnosti a opatření dle tohoto speciálního zákon. Problematické je především prokazování, zda k ekologické újmě na chráněných druzích a stanovištích došlo, především s ohledem na definování jejich příznivého stavu, jež nebyl u jednotlivých druhů a stanovišť vymezen v rámci nařízení vlády předpokládaných § 45f zákona o ochraně přírody a krajiny. Na základě výše uvedeného je tak praxe taková, že orgány ochrany přírody nadále postupují dle osvědčených ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, z hlediska ekologické újmy jsou to především zmiňovaná nápravná opatření dle § 86 zákona o ekologické újmě. Přání, které v rámci článku Zákon o předcházení a nápravě ekologické újmy z pohledu ochrany přírody pro časopis Ochrana přírody, v sekci Právo v ochraně přírody vyslovil krátce po přijetí zákona o ekologické újmě JUDr. Ondřej Vícha ve znění „Doufejme, že i přes dílčí problémy, které bude třeba řešit zejména metodicky, bude přijetí zákona č. 167/2008 Sb. významným posunem směrem ke stavu, kdy škody způsobené na životním prostředí, a to včetně škod na přírodě, budou moci být efektivněji napravovány.,“¹²⁸ tak zatím nebylo naplněno.

---

¹²⁷ STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

¹²⁸ VÍCHA, Ondřej. Zákon o předcházení a nápravě ekologické újmy z pohledu ochrany přírody. Ochrana přírody [online]. 2008, květen [cit. 25.června 2014].

5. Závěry

Oblast ochrany životního prostředí obecně nemůže být efektivně řešena pouze v rámci národních právních úprav jednotlivých států a je tak vyžadována spolupráce států na úrovni mezinárodní, respektive evropské. Z územního hlediska a skutečnosti, že Česká republika je jedním z členských států Evropské Unie, má pro nás značný význam sblížení a harmonizace národních úprav především na evropské úrovni, která má nesporný vliv na formování naší právní úpravy, přičemž tato si samozřejmě ponechává svou specifickou podobu, jež neodporuje právním předpisům Unie a je především spjatá s potřebami daného státu a ochrany životního prostředí na jeho území. Konkrétně pro oblast přírody, krajiny a specificky ochranu biologické diverzity, jejíž ztráta je z mnohých příčin aktuálním problémem nejen evropského území, je pak toto patrné nemalým počtem nařízení a směrnic v této oblasti přijímaných.

Právní odpovědnost za ekologickou újmu na vymezených přírodních zdrojích je pak jednou z oblastí, kde bylo třeba k zajištění efektivní ochrany zdrojů přistoupit ke stanovení určitých vodítek pro formování národní úpravy. Účelem směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/ 35/ ES je vytvoření určitého rámce pro oblast odpovědnosti za životní prostředí s cílem zajistit předcházení škod na životním prostředí a jejich nápravu. Směrnice zde sice užívá pojmu škoda, ale v podstatě se jedná o ekologickou újmu (v podobě vymezené v zákoně o ekologické újmě) a nelze ho zaměňovat s naším výkladem pojmu škoda pro účely občanskoprávní odpovědnosti. Jde o způsobu, jaký byl zvolen při překladu. Pojem ekologická újma se zvolil proto, aby se vyjádřilo, že jde o odpovědnost za imateriální ztráty, ne za škodu majetkovou. Druhý důvod proč byl zvolen překlad ne škoda, ale ekologická újma, byl, že pojem ekologická újma už v českém právu existuje.

V České republice byla zvolena varianta implementace směrnice pomocí zcela nově přijatého předpisu, zákona o ekologické újmě, přičemž toto by mohl být jeden z nedostatků, který vedl k soudobé situaci, kdy podle tohoto zákona není v praxi vůbec postupováno a Česká inspekce životního prostředí dosud tak neeviduje ani jediný případ ekologické újmy řešené dle tohoto zvláštního zákona. Je možné, že pokud by byla zvolena varianta zahrnutí nových prvků plynoucích ze směrnice do již existující právní úpravy složkových předpisů, orgány ochrany přírody by se pak v rámci své původní agendy byly schopny lépe zorientovat.

Jiným výrazným problémem této úpravy je samotné definování pojmu ekologická újma speciálně pro účely tohoto zákona, jež je velmi komplikovaně vymezeno a zároveň má pak příliš úzký faktický dopad.¹²⁹ Samotný zákonodárce pravděpodobně předpokládal možné komplikace při aplikaci zákona o ekologické újmě, jelikož pro oblast vodních havárií, jež jsou nejčastější příčinou ekologické újmy, odkazuje při zneškodňování a odstraňování jejich škodlivých následků na úpravu dle vodního zákona, pro zajištění bezprostřední okamžité reakce a nápravná opatření k odstranění následků havárie se pak přijímají dle zákona o ekologické újmě.¹³⁰

Vzhledem k tomu, že od přijetí zákona o ekologické újmě uplynulo přes pět let, aniž by došlo k jedinému případu ekologické újmy řešené dle zákona speciálního, je třeba se zamyslet nad možnými variantami řešení pro jeho zavedení do praxe a umožnit tak používání inovativních prvků, jež přináší pro oblast této odpovědnosti oproti dosavadním úpravám v českém právním prostředí. Obecně již není žádoucí oblast odpovědnosti rozšiřovat, ale pouze zajistit účinnost a efektivní využívání stávající právní úpravy. Významné je především zajištění dostatečného definování a vymezení používaných pojmů a v rámci toho také přijetí všech potřebných prováděcích předpisů. Problematickou oblastí je zde mimo jiné především úprava nápravných opatření, kdy je tato dle jejich jednotlivých druhů nedostatečně rozpracována. Jiným nedostatkem oproti modernímu pojetí je nedostatečná účast veřejnosti ve smyslu možnosti požadovat nápravu ekologické újmy a jinak se aktivně účastnit, přičemž je toto žádoucí z důvodu, že se jedná o zájem veřejný.

Obecně je pro ochranu životního prostředí podstatný zájem člověka, jako jedince v tomto prostředí žijícího, a především každého státu v rámci státní environmentální politiky a na základě mezistátní spolupráce na zachování příznivého životního prostředí a tedy také snaha zajistit dostatečnou prevenci k předcházení jeho poškození a dále nápravu škod na životním prostředí v nejdokonalejší možné podobě ze všech hledisek.

---

¹²⁹ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

¹³⁰ Srov. HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

6. Cizojazyčné resumé

This thesis deals with world wide spread issue of environmental protection. Environment is important for a human as individual and for whole society as well especially because it's a place where we live and it effects us in many different ways. The main goal is a healthy environment for us and future generations. Human as a part of nature is very common cause of environmental damages and it is necessary to reach balance between the influence of a human and natural environment. Environmental damages are solved as global problems within international state cooperation, especially in the field of international organizations. Liability, primarily legal liability in the filed of environmental damages is the key how to ensure healthy condition of an environment. There are different kinds of legal liability in this area and for this purpose can be named two main branches of private law and public law. This thesis is concentrated on a certain kind of legal liability within the public law system - liability for environmental damages in the field of nature, landscape and biodiversity protection. The main goal is to ensure a protection of so far unprotected or not sufficiently protected areas of nature and another parts of the environment. The most effective way how to solve problem of environmental damages is the way of prevention and remediation which are described in this thesis. This area is mainly effected by The European Union where Czech republic is a member of. In the legal order of the Czech Republic legal liability for environmental damages is regulated in general and also for the field of nature, landscape and biodiversity within a several legislative acts and this thesis also deals with their mutual relations.

7. Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

DAMOHOŘSKÝ, Milan a kol.: *Právo životního prostředí*, 3. vydání., Praha, C. H. Beck, 2010, 678 s.

STEJSKAL, Vojtěch, VÍCHA, Ondřej: *Zákon o předcházení ekologické újmy a její nápravě s komentářem, souvisejícími předpisy a s úvodem do problematiky ekologicko-právní odpovědnosti*, 1. vydání., Praha, Leges, 2009, 333 s.

HUMLÍČKOVÁ, Petra.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, Acta Universitatis Carolinae, Iuridica 3/2011, Lidská práva, právní odpovědnost a ochrana životního prostředí, Univerzita Karlova v Praze, Karolinum, 2012.

DAMOHOŘSKÝ, Milan.: *Právní odpovědnost za ztráty na životním prostředí*, 1. vydání, Praha, Karolinum, 1999, 212 s.

PSUTKA, Jindřich.: *Odpovědnost za ekologické škody v občanském právu*. 1. Vydání, Praha, Wolters Kluwer ČR, 2011, 419 s.

PEKÁREK, Milan, PRŮCHOVÁ, Ivana a kolektiv.: *Právo životního prostředí I. Díl*, 2. vydání, Nakladatelství MU, 2009, 324 s.

MIKO, Ladislav, BOROVIČKOVÁ, Hana a kol.: *Zákon o ochraně přírody a krajiny, Komentář*, 2. vydání, Praha, C. H. Beck, 2007, 607 s.

HENDRYCH, Dušan a kolektiv, *Správní právo, Obecná část*, 8. Vydání, Praha, C. H. Beck, 2012, 832 s.

Právní předpisy a dokumenty

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/ 1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky ve znění ústavního zákona č. 162/ 1998 Sb.

Zákon č.17/1992 Sb., o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmy a o její nápravě, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku

Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku (konsolidované znění)

Zákon č. 254/2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů (vodní zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 164/ 2001 Sb., o přírodních léčivých zdrojích, zdrojích přírodních minerálních vod, přírodních léčebných lázních a lázeňských místech a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (lázeňský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o posuzování vlivů na životní prostředí), ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 51/ 2005 Sb., kterým se stanoví druhy a počet ptáků, pro které se vymezují ptačí oblasti

Nařízení vlády č. 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit

Vyhláška č. 166/ 2005 Sb., vyhláška Ministerstva životního prostředí, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o ochraně přírody a krajiny, ve znění pozdějších předpisů, v souvislosti s vytvářením soustavy NATURA 2000

Bílá kniha o ekologicko-právní odpovědnosti

Zelená kniha o nápravě škod na životním prostředí

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/35/ES, o odpovědnosti za životní prostředí v souvislosti s prevencí a nápravou škod na životním prostředí

Směrnice Rady 92/ 43/ EHS, o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin

Směrnice Evropského Parlamentu a Rady č. 2009/147/ES, o ochraně volně žijících ptáků

Směrnice 2008/99/ES, o trestněprávní ochraně životního prostředí

Statut Mezinárodního soudního dvora OSN

Úmluva o biodiverzitě (Convention on Biological Diversity), 1992, Rio De Janeiro

Judikatura

Nález Ústavního soudu České republiky č. 256/2010 Sb.

Elektronické zdroje

VÍCHA, Ondřej. Zákon o předcházení a nápravě ekologické újmy z pohledu ochrany přírody. Ochrana přírody [online]. 2008, květen [cit. 15. května 2014]. Dostupné na WWW: <http://www.casopis.ochranaprirody.cz/Pravo-v-ochrane-prirody/zakon-o-predchazeni-a-naprave-ekologicke-ujmy-z-pohledu-ochrany-prirody.html>

VIŠŇÁK, Richard. Příroda - no a?. Sedmá generace [online]. 2009, č. 2 [cit. 25. Června 2014].

Dostupné na WWW: <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/priroda-no-a>

Portál Ministerstva životního prostředí. Ekologická újma. Dostupné na WWW: http://www.mzp.cz/cz/ekologicka_ujma

Portál Agentury ochrany přírody a krajiny České republiky. Dostupné na WWW: <http://www.ochranaprirody.cz/>

Informační portál Natura 2000. Dostupné na WWW: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub.php?id=1802>